

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Hana Kaňoková

Lidskoprávní aspekty umělého přerušení těhotenství

Diplomová práce

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Lidskoprávní aspekty umělého přerušení těhotenství“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119 616 znaků včetně mezer.

Ve Staříči 30. dubna 2024

Hana Kaňoková

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu **doc. JUDr. Ondřeji Svačkovi, LL.M. Ph.D.**, za jeho cenné rady, připomínky a odborné vedení při psaní této diplomové práce.

Obsah

Obsah	4
Seznam zkratk	6
Úvod	7
1. Vymezení základních pojmů	9
1.1 Základní pojmy umělého přerušeni těhotenství.....	9
1.1.1 Umělé přerušeni těhotenství	9
1.1.2 Plod.....	11
1.1.3 Těhotenství	12
1.2 Vybraná základní lidská práva	12
1.2.1 Právo na život	12
1.2.2 Reprodukční práva.....	13
1.2.3 Právo na respektování soukromého a rodinného života	14
2. Umělé přerušeni těhotenství a dopad na lidská práva	16
3. Mezinárodní dokumenty obsahující tuto problematiku.....	24
3.1 Výbor pro lidská práva a otázka interrupce	24
3.1.1 Karen Noelia Llantoy Huamán proti Peru	25
3.1.2 Amanda Jane Mellet proti Irsku a Siobhán Whelan proti Irsku	26
3.2 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	28
3.3 Nejvýznamnější rozhodnutí ESLP a jejich rozbor	30
3.3.1 Tysiąc proti Polsku	30
3.3.2 A, B, a C proti Irsku	31
3.3.3 B.B. proti Polsku	34
3.3.4 M. L. proti Polsku.....	34
4. Zakotvení v českém právním řádu a srovnání	38
4.1 Situace v Evropě.....	39
4.2 Situace v USA	40
4.3 Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA	41
4.3.1 Roe v. Wade	41
4.3.2 Dobbs proti Jackson Women's Health Organization	43
5. Potratová turistika a její aktuální problémy.....	47
6. Závěr.....	51
Seznam použitých zdrojů.....	54
Shrnutí	62

Klíčová slova63

Seznam zkratk

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Listina EU	Listina základních práv Evropské unie
LZPS	Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva, EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
MPOPP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
CEDAW	Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
OSN	Organizace spojených národů
EU	Evropská unie
ČR	Česká republika

Úvod

Umělé přerušování těhotenství, často souhrnně označováno jako potrat, představuje jedno z nejdiskutovanějších témat v oblasti reprodukčního zdraví a práv žen. Nedávné změny v právním rámci týkající se umělého přerušování těhotenství, a to jak v dnes často rozebíraném Polsku, tak ve světě, vyvolaly rozsáhlé debaty a kontroverze.

Práce se zaměřuje na analýzu těchto změn a jejich dopady na globální úrovni. Zákony týkající se této problematiky se v různých částech světa velmi liší a mohou být ovlivněny jak kulturními, náboženskými tak i politickými přesvědčeními. Na některých místech jsou potraty zcela legální a dostupné, zatímco jinde mohou být silně omezeny nebo dokonce považovány za nezákonné. Problémy týkající se umělého přerušování těhotenství zahrnují nejen právní aspekty, ale také zdravotní a sociální důsledky. Debaty se často zaměřují právě na témata jako jsou lidská práva, rovnost a svoboda v oblasti reprodukce.

Má diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol, ve kterých se budu postupně zabývat dopady, které tato změna, a to především z pohledu lidských práv, má. Hlavním obsahem práce bude pohled Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) na tuto problematiku, a její současný vývoj.

V první kapitole se budu věnovat obecným charakteristikám pojmů, které tato práce obnáší, a to jak pojmům souvisejícím s umělým přerušováním těhotenství, tak také vymezením základních práv, kterých se tato oblast jednoznačně dotýká.

Ve druhé kapitole se zaměřím na dopady a možné kolize v oblasti lidských práv. Kapitola se také zabývá přístupem relevantních mezinárodních orgánů, včetně ESLP a výborů OSN, které se vyjadřují k potřebě ochrany práv žen, a poukazuje na význam podpory veřejnosti pro právo žen na potrat.

Následně bude práce ve třetí kapitole pokračovat zakotvením v dle mého nejdůležitějších mezinárodních dokumentech, tak jak jsou vykládány k tomu povoláními soudními a kvazisoudními orgány (tj. ESLP a Výbor). Zabývat se zde budu názorem Výboru pro lidská práva, Úmluvou o ochraně lidských práv v souvislosti s otázkou, zda je vůbec právo na potrat v právní úpravě zakotveno a kapitolu završím vybranými nejvýznamnějšími rozhodnutími ESLP.

Čtvrtá kapitola je věnována právní úpravě v České republice a dále bude pokračovat porovnáním aktuálního stavu v ČR a dalších státech EU. Pro poskytnutí hlubšího srovnání je rozšířena také o přehled aktuálních trendů a situací v USA. Důležitou součástí této kapitoly je

rovněž rozbor klíčových rozhodnutí Nejvyššího soudu USA, která mají významný dopad na danou problematiku.

Pátá a zároveň poslední kapitola se zabývá vzrůstajícím fenoménem potratové turistiky a jejími právními aspekty. Zkoumá, zda lze potratovou turistiku považovat, v souladu s mezinárodními lidskoprávními normami, za legální či nikoliv.

Cílem mé diplomové práce je rozebrat a posoudit stále aktuální a v poslední době velmi diskutované téma umělého přerušování těhotenství, jeho dopad na základní lidská práva, a především pohled ESRP na tuto problematiku. Tato diplomová práce přináší aktuální pohled na téma umělého přerušování těhotenství v kontextu lidských práv. Cílem je nejen poskytnout informace, ale také podnítit další diskusi o této citlivé a aktuální otázce v současném světě.

1. Vymezení základních pojmů

1.1 Základní pojmy umělého přerušení těhotenství

Pojmy, s nimiž pracuje předkládaná diplomová práce jsou vykládány se zaměřením na vnitrostátní právní úpravu, která nám umožňuje vymezení a pochopení základních principů, které jsou nezbytné pro další práci s mezinárodními lidskoprávními standardy. Je důležité zdůraznit, že takový přístup je plně v souladu s mezinárodně uznávanou metodologií zajišťování lidskoprávní ochrany. V jejím základu leží princip subsidiarity, který reflektuje představu, že ochrana lidských práv by měla být primárně zajišťována na nejbližší možné úrovni k osobě, které se tato práva týkají.¹ Tento princip uznávaný v mezinárodním právu poskytuje vnitrostátním právním systémům určitou míru volného uvážení při implementaci mezinárodních lidskoprávních standardů.² Potvrzuje důležitost vnitrostátní úpravy, protože poukazuje na to, že existuje široká paleta způsobů, jakými mohou státy své mezinárodní závazky plnit.

1.1.1 Umělé přerušení těhotenství

V České republice má dle platné právní úpravy žena svobodnou volbu rozhodnout se pro ukončení těhotenství, a to jak ze zdravotních důvodů, tak také bez udání důvodu. Tato volba je však částečně omezena, a to s ohledem na velikost těhotenství, ve které se žena aktuálně nachází, jelikož umělé přerušení těhotenství lze podstoupit pouze do dokončeného 12. týdnu těhotenství.³ Tento termín byl stanoven jako časové omezení, během kterého je potrat legální bez potřeby uvádění důvodů. Ženám je tímto poskytnuta možnost rozhodnout se o svém těhotenství s minimálním zásahem do jejich soukromí. Aktuální právní úpravu nalezneme v zákoně České Národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů, a ve vyhlášce ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky č. 75/1986 Sb. Umělé přerušení těhotenství bývá prováděno buď na žádost těhotné ženy, a to, jak již bylo výše zmíněno do 12. týdne těhotenství a to bez ohledu na jeho důvod,⁴ nebo také

¹ EUR-LEX. The principle of subsidiarity [online]. eur-lex.europa.eu, 2015 [cit. 10. dubna 2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-principle-of-subsidiarity.html>.

² KOPA, Martin. *Letní proměna Evropské úmluvy o lidských právech* [online]. centrumlidskaprava.cz, 8. září 2021 [cit. 10. března 2024]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/letni-promena-evropske-umluvyy-o-lidskych-pravech>.

³ BAHOUNEK, Jiří a kol. *Čtyři pohledy na interrupci*. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 17.

⁴ § 4 zákona č. 66/1986 Sb., České národní rady o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.

v pozdějších týdnech těhotenství ze zdravotních důvodů s písemným souhlasem ženy.⁵ Do 24. týdne těhotenství je možné provést potrat z genetických důvodů. Mezi 12. a 24. týdnem těhotenství je tedy potrat možný pouze z lékařských důvodů a ukončení v tomto období má svá přesná specifika.⁶ Většinou se jedná o vyvolání potratu léky s následnou revizí dělohy v celkové anestezii. Tyto výkony se provádí vždy za hospitalizace v nemocnici a je nutné absolvovat podrobné vyšetření u specialisty, který tento zákrok doporučí. Bez tohoto doporučení nelze ukončení těhotenství provést.⁷ Potrat po 24. týdnu těhotenství je povolen pouze v případě závažného ohrožení života matky nebo vážného poškození plodu.⁸ Tato opatření mají za cíl minimalizovat rizika spojená s potraty prováděnými v pokročilém stádiu těhotenství a chránit životy a zdraví matky a dítěte.

Nejprve je třeba rozlišit, co přesně lze považovat za umělé přerušování těhotenství, někdy také označované jako interrupce. Rozlišujeme dva základní pojmy, a to umělé přerušování těhotenství (interrupce) a potrat, který je pojmem širším. Slovem potrat se obecně rozumí vypuzení či odstranění plodu z dělohy před ukončením 28. týdne těhotenství, kdy plod ještě není schopen samostatného přežití.⁹ Tento obecný pojem můžeme dále rozdělit na potrat spontánní neboli také samovolný, který vzniká jako následek různých nepříznivých faktorů, kterými mohou být vývojové vady, infekce a další.¹⁰ A dále na potrat indukovaný (umělé přerušování těhotenství), kdy jde o potrat vyvolaný cíleně na základě přání těhotné ženy či ze zdravotních důvodů, které se mohou objevit jak na straně plodu tak na straně matky.¹¹

Existují dva hlavní typy indukovaných potratů, a to lékařský a chirurgický. Lékařský potrat zahrnuje užívání léků k ukončení těhotenství, zatímco chirurgický potrat zahrnuje lékařský zákrok k odstranění plodu z dělohy.¹² Typ použitého potratového postupu závisí na fázi těhotenství, zdravotním stavu ženy a dalších faktorech. V ČR se lékařský potrat provádí od

⁵ DUBOVÁ, Olga, ZIKÁN, Michal. *Gynekologie a porodnictví: praktické repetitorium*. 2. vydání. Praha: Maxdorf, 2022, s. 504.

⁶ MOLNÁROVÁ, Gabriela. *Umělé přerušování těhotenství a jeho úprava v českém právním řádu* [online]. epravo.cz, 10. května 2001 [cit. 9. února 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/umele-preruseni-tehotenstvi-a-jeho-uprava-v-ceskem-pravnim-radu-7062.html?mail>.

⁷ BAHOUNEK, J. a kol.: op. cit., s. 9.

⁸ DUBOVÁ, O., ZIKÁN, M.: op. cit., s. 505.

⁹ VOKURKA, Martin a kol. *Velký lékařský slovník*, 10. vydání. Praha: Maxdorf, 2015, s. 3.

¹⁰ DUBOVÁ, O., ZIKÁN, M.: op. cit., s. 503.

¹¹ Tamtéž, s. 504.

¹² Tamtéž, s. 505.

roku 2014.¹³ Provedení potratu touto metodou je možné do 7. týdne těhotenství (vždy dle změření velikosti plodu na ultrazvuku).¹⁴

Dle nejaktuálnější publikace, která je vydávána Ústavem zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR) byl v roce 2021 zaznamenán nejnižší počet vykonaných potratů a také umělých přerušení těhotenství od roku 1960. V roce 2021 bylo celkem provedeno 27 959 potratů a z toho 15 492 umělých přerušení těhotenství.¹⁵ Tento dlouhodobý pokles umělého přerušení těhotenství může souviset zejména s lepší dostupností a častějším využíváním antikoncepce.

1.1.2 Plod

Jako plod se označuje doposud nenarozený lidský jedinec. Fetální období začíná u člověka v 9. týdnu těhotenství (navazuje na předcházející období embryonální) a končí narozením člověka (tedy porodem). Po porodu je lidský jedinec již označován jako novorozenec.¹⁶

Zákon přímou definici plodu neuvádí, lze z něho však dovodit definici důležitou pro stanovení lhůty, ve které může být umělé přerušení těhotenství provedeno legálně. Zákon definuje "plod" jako embryonální nebo fetální organismus do 12. týdne těhotenství. Tato definice reflektuje vědecké a etické debaty o vývoji plodu a o právech žen na rozhodování o svém těle, zároveň se snaží najít vyváženost mezi oběma aspekty.¹⁷ V mnoha zemích je limit pro legální přerušení těhotenství stanoven právě na základě gestačního věku, přičemž 12. týden je často považován za klíčový milník, kdy plod dosahuje určitých vývojových stupňů.

V zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách) nalezneme vymezení pojmu plod po potratu, kterým se dle § 82 odst. 2. rozumí: „*plod, který po úplném vypuzení nebo vynětí z těla matčina neprojevuje ani*

¹³ PETRÁŠOVÁ, Lenka. *Potratová pilulka dostala zelenou, v lékárnách bude až na podzim* [online]. IDnes.cz, 26. června 2013 [cit. 26. dubna 2024]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/cesko-zaregistrovalo-potratovoupilulku-fid-/domaci.aspx?c=A130625_202449_domaci_brm.

¹⁴ *Potratová pilulka – farmakologická interrupce* [online]. interupce.info, 2024 [cit. 29. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.interupce.info/potratova-pilulka>.

¹⁵ Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. *Potraty 2021 – zdravotnická statistika* [online]. Praha: ÚZIS, 2022. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/res/f/008422/potraty2021.pdf>.

¹⁶ MOORE, Keith L. *Zrození člověka: embryologie s klinickým zaměřením*. 1. vydání. Přeložil Richard JELÍNEK. Praha: ISV, 2002, s. 107.

¹⁷ SADLER, Thomas W. *Langmanova lékařská embryologie*. Překlad 14. vydání. Praha: Grada Publishing, 2023, s. 121-126.

jednu ze známek života a současně jeho porodní hmotnost je nižší než 500 g, a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 22 týdnů."¹⁸

Článek 6 LZPS: "*Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.*"¹⁹ Toto ustanovení jasně vyjadřuje zásadní význam ochrany lidského života již od jeho početí a lze v něm nalézt jakousi pomyslnou ochranu plodu. Je však důležité zdůraznit, že samotné ustanovení článku 6 LZPS není formulováno jako absolutní ústavněprávní zákaz umělého přerušení těhotenství. Spíše je interpretováno jako výzva k ochraně lidského života od početí, což neznamená automaticky zákaz umělého přerušení těhotenství, ale zdůrazňuje důležitost respektování lidského života i v prenatálním období.²⁰

1.1.3 Těhotenství

Pro popis těhotenství ženy se používají dva termíny: gravidita, která označuje počet těhotenství ženy, a parita, která označuje počet těhotenství, která žena donosila do životaschopného stadia.²¹ Těhotenství lze ukončit buď potratem nebo porodem.

1.2 Vybraná základní lidská práva

1.2.1 Právo na život

Právo na život je klíčovým základním lidským právem, které je garantováno a chráněno v rámci LZPS. Toto právo je zakotveno v prvním oddílu hlavy druhé Listiny, který se nazývá "Základní lidská práva a svobody".²²

Právo na život je formulováno jako právo, které je poskytováno každému člověku bez ohledu na jeho věk, pohlaví, rasu, národnost, náboženství či jiné osobní charakteristiky. Toto právo zaručuje ochranu lidského života od okamžiku narození až do smrti.²³

V kontextu LZPS je jedním z nejzákladnějších principů, které vyžadují ochranu státem a respektování ze strany veřejných institucí. Je to právo, které má zásadní význam pro

¹⁸ § 82 odst. 2 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ KÜHN, Zdeněk a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 1645.

²⁰ BAHOUNEK, J. a kol.: op. cit., s. 23.

²¹ VOKURKA, M. a kol.: op. cit., s. 2.

²² KÜHN, Z. a kol.: op. cit., s. 1646.

²³ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda, II díl, část 2., Ústavní právo české republiky*. Praha: Linde, 2004, s. 70.

zachování lidské důstojnosti a integrity jednotlivce a je klíčové pro fungování demokratické společnosti založené na respektování lidských práv a svobod.

Toto právo je mimo jiné zahrnuto do článku 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP), který stanoví, že: „*právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.*“ Tento článek zaručuje ochranu lidského života a zakazuje zásah do života jednotlivce s výjimkou určitých legitimních situací, jako je například sebeobrana nebo výkon legitimního státního násilí v souladu se zákonem.²⁴

Otázka umělého přerušování těhotenství spadá do právního rámce jednotlivých států a je řešena v souladu s jejich vnitrostátními zákony, právními tradicemi a sociálními normami. EÚLP poskytuje rámec pro respektování základních lidských práv, avšak konkrétní právní regulace v této oblasti může být specifická pro každý stát.

1.2.2 Reprodukční práva

Reprodukční zdraví je stavem kompletního fyzického, duševního a sociálního blaha v oblasti reprodukce, což zahrnuje jak fyzické funkce reprodukčního systému, tak i psychosociální aspekty spojené s reprodukcí. To znamená, že jednotlivci mají schopnost vést uspokojivý a bezpečný sexuální život a jsou schopni svobodně rozhodovat o svém reprodukčním osudu, včetně otázek týkajících se plánování rodiny a počtu dětí. Reprodukční zdraví není pouze absence nemocí, ale spíše pozitivní stav blaha a dobře fungujícího reprodukčního systému. Reprodukční práva jsou základními lidskými právy, která vycházejí z tohoto chápání reprodukčního zdraví. Tato práva zahrnují právo na informace a přístup k bezpečným a účinným metodám plánování rodiny, právo na zdravotní péči související s reprodukcí, včetně bezpečného potratu, a právo na svobodné a zodpovědné rozhodování o reprodukcí. Dále zahrnují také právo na prevenci genderově podmíněného násilí a diskriminaci.²⁵

Vlády, nevládní organizace a poskytovatelé zdravotní péče hrají zásadní roli při zajišťování přístupu ke komplexním službám v oblasti reprodukčního zdraví. Zajištění této péče není jen otázkou zdraví jednotlivce, ale je také uznáváno jako základní lidské právo. Je klíčovou

²⁴ KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 347-363.

²⁵ Pekingská deklarace a Akční platforma ze dne 15. září 1995.

součástí dosahování širších cílů souvisejících s rovností žen a mužů, snižováním chudoby a udržitelným rozvojem.²⁶

Také ESLP se věnuje problematice reprodukčních práv. Mezi otázky, na které se soud zaměřuje patří např. právo na legální potratovou péči, asistovanou reprodukci, náhradní mateřství a sterilizaci. Pravidelně vydává a aktualizuje tzv. factsheet, dokument, který poskytuje přehledný a stručný souhrn klíčových informací o konkrétním tématu nebo skupině případů, Nejaktuálnější factsheet o reprodukčních právech byl vydán ESLP v prosinci 2023 a shrnuje důležité případy a rozhodnutí týkající se reprodukčních práv, kterými se soud zabýval.²⁷

1.2.3 Právo na respektování soukromého a rodinného života

Právo na respektování soukromého a rodinného života je jedním z nejdůležitějších základních lidských práv, které je chráněno v mezinárodním právu a právních systémech jednotlivých států. Toto právo je zakotveno v mnoha mezinárodních lidskoprávních dokumentech, včetně Evropské úmluvy o lidských právech (EÚLP). Článek 8 EÚLP zaručuje jednotlivcům právo na respektování jejich soukromého a rodinného života, včetně práva na soukromí, soukromí domova, korespondenci a rodinný život. Poskytuje jednotlivcům ochranu před neoprávněnými zásahy ze strany státu nebo jiných subjektů do jejich osobního a rodinného života.²⁸

Toto právo hraje důležitou roli v otázce umělého přerušování těhotenství. Jednotlivec má právo na rozhodování o svém těle a reprodukčních záležitostech, která jsou často považována za součást soukromého a rodinného života. Může být, proto bráno v úvahu při posuzování zákonnosti a přijatelnosti právních omezení týkajících se umělého přerušování těhotenství. Legální rámec by měl být navržen tak, aby respektoval toto právo a zároveň zajišťoval ochranu zdraví a práva žen.

Je však třeba poznamenat, že právo na respektování soukromého a rodinného života není absolutním právem a může být omezeno v souladu se zákonnými normami a legitimními zájmy

²⁶ ANCIL, Adrian-Paul. *Sexual and Reproductive Health, Rights and Services* [online]. inclusivesecurity.org, duben 2012 [cit. 4. února 2024]. Dostupné z: https://www.inclusivesecurity.org/wp-content/uploads/2012/04/47_sexual_reproductive.pdf.

²⁷ European Court of Human Rights. *Factsheet - Reproductive rights* [online]. 2023 [cit. 12. dubna 2024]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_reproductive_eng.

²⁸ KMEC, J. a kol.: op. cit., s. 863.

státu, jako je například ochrana zdraví, veřejné bezpečnosti nebo morálky. Taková omezení musí být v souladu s právními normami, proporcionální a nezbytná v demokratické společnosti.

2. Umělé přerušování těhotenství a dopad na lidská práva

Umělé přerušování těhotenství je otázkou, která je úzce spojena s lidskými právy, zvláště s právy žen na zdraví, rovnost a ochranu soukromí. Právo na bezpečný a legální potrat je považováno za základní součást reprodukčních práv a autonomie. Omezení nebo zákaz interrupcí může vést k diskriminaci, stigmatizaci a zhoršení zdravotního a sociálního stavu žen, což je v rozporu s mezinárodními lidskoprávními normami. Na druhé straně tato otázka vyvolává debaty týkající se morálních a etických aspektů ochrany života nenarozených dětí.

Mezi základními právy může v této otázce docházet ke kolizím. Tyto kolize jsou složité a vyžadují komplexní a citlivý přístup, který respektuje a ochraňuje různorodá práva a zájmy zúčastněných stran. Jedním z hlavních práv, které se dostávají do konfliktu je právo na život plodu proti právu ženy na autonomii a rozhodování o vlastním těle. Na jedné straně tedy stojí práva nenarozeného dítěte, která někteří interpretují jako právo na život od okamžiku početí. Zastánci práva na život plodu argumentují, že každý lidský život by měl být chráněn od samého počátku těhotenství.²⁹ Na druhé straně stojí právo ženy na autonomii a svobodu rozhodování o svém těle, což zahrnuje právo na umělé přerušování těhotenství v souladu s jejími vlastními životními okolnostmi a hodnotami.³⁰ Další kolize vzniká mezi právem na zdraví a právem na život plodu. Bezpečný a legální přístup k potratům je často považován za součást práva na zdraví.³¹ Umělé přerušování těhotenství může být nezbytným zdravotním zákrokem pro ochranu zdraví ženy, zejména v případech, kdy je těhotenství rizikové nebo dokonce ohrožuje její život. Omezení přístupu k potratům může ženy vystavovat riziku nebezpečných nelegálních potratů, což ohrožuje jak jejich zdraví, tak i život. Některá náboženská přesvědčení mohou být v rozporu s umělým přerušováním těhotenství, což může vést k napětí mezi právem na svobodu vyznání a právem ženy na autonomii a rozhodování o svém těle.

Již v rozhodnutí z roku 1980 *W.P. proti Spojenému království* (č. 8416/78) Evropská komise pro lidská práva³² poznamenala, že přiznání absolutního práva na život u lidského plodu by bylo v rozporu s předmětem a účelem úmluvy o ochraně lidských práv.³³ Toto zdůraznění

²⁹ CARDAL, Roman. *Výzkum o utrpení nenarozených dětí* [online]. hnutiprozivot.cz, 28. dubna 2021 [cit. 9. února 2024]. Dostupné z: <https://hnutiprozivot.cz/clanky/2995-vyzkum-o-utrpeni-nenarozenyh-deti>.

³⁰ ŠIROKÁ, Lucie, POVOLNÁ, Michaela. Právo rodičí ženy odmítnout péči versus právo dítěte na život a zdraví ve světle judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence*, 2017, č. 5, s. 19–22.

³¹ *Základní fakta o potratech, které by měl znát každý* [online]. amnesty.cz, 5 července 2023 [cit. 29. ledna 2024]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/5456/zakladni-fakta-o-potrtech-ktere-by-mel-znat-kazdy>.

³² Zrušena v roce 1998.

³³ PAVLÍČEK, V. a kol.: op. cit., s. 69.

ukazuje na složitost a potřebu vyváženého přístupu v otázkách týkajících se práva na život a reprodukčních práv, kde ochrana práv žen na autonomii a zdraví hraje klíčovou roli.

ESLP ve svém rozhodnutí ve věci *Reeve proti Spojenému království* podtrhuje zejména potřebu ochrany života a zdraví těhotných žen. Současně eliminuje argumenty, které tvrdí, že by nenarozené dítě požívalo absolutní právo na život.³⁴ Eliminace tvrzení o absolutním právu nenarozeného dítěte na život naznačuje, že rozhodnutí ESLP zdůrazňuje vyvážený přístup k právním otázkám spojeným s těhotenstvím. Tím se může odrazit snaha o vyvážení zájmů a práv těhotné ženy s ohledem na práva nenarozeného dítěte, přičemž se zdůrazňuje, že tato práva nejsou absolutní, ale podléhají různým omezením v souladu s právními a etickými normami.

Rozhodnutí ESLP ve věci *Vo proti Francii* potvrzuje, že otázka určení počátku práva na život je ponechána na uvážení jednotlivých států,³⁵ a to i v kontextu evolutivního výkladu EÚLP. ESLP zdůrazňuje, že Úmluva je "žijícím instrumentem",³⁶ což znamená, že její výklad je nutné provádět ve světle současných životních podmínek. ESLP dále konstatuje, že v současné době není vhodné ani možné abstraktně odpovědět na otázku, zda je nenarozené dítě považováno za "osobu" ve smyslu článku 2 EÚLP.³⁷ Tento postoj reflektuje složitost této problematiky a nedostatek jednotného stanoviska jak mezi jednotlivými státy, tak i na evropské úrovni. Tímto rozhodnutím ESLP se potvrzuje, že každý stát má určitou míru pravomoci a diskrece při definování právního postavení nenarozených dětí a při poskytování ochrany jejich práv, přičemž respektuje evropské právní standardy a interpretaci EÚLP. Uznává, že státy mají určitý prostor pro manévrování při vyvážení práv jednotlivců s veřejnými nebo morálními zájmy společnosti. V kontextu potratů se volné uvážení projevuje při rozhodování o tom, co je považováno za nutné v demokratické společnosti a jak dalece mohou státy zasahovat do práva ženy na soukromí a tělesnou autonomii ve prospěch ochrany nenarozeného života. Soud obvykle vyžaduje, aby státní regulace byla proporcionální a nebyla příliš restriktivní, aby neohrožovala základní práva jedince.³⁸

Z hlediska mezinárodního práva a judikatury tak existuje napětí mezi právy těhotných žen na ochranu jejich soukromí a práva na zdraví a život nenarozených dětí. Mezinárodní

³⁴ Rozsudek ESLP z roku 1994, *Reeve proti Spojenému království*.

³⁵ LEACH, Philip. *Taking a case to the European Court of Human Rights*. 3rd ed. Autor úvodu Nicolas BRATZA. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 209.

³⁶ European Court of Human Rights. *ESLP v 50 otázkách* [online]. France: European Court of Human Rights – Council od Europe, 2021. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/50questions_CES.

³⁷ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 8. července 2004, *Vo proti Francii*, č. 53924/00.

³⁸ COSENTINO, Chiara. Safe and Legal Abortion: An Emerging Human Right? The Long-lasting Dispute with State Sovereignty in ECHR Jurisprudence. *Human Rights Law Review* [online], 2015, roč. 15, č. 3, s. 569–589 [cit. 12. dubna 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngv013>.

dokumenty obvykle nezakotvují absolutní právo na interrupci, ale naopak zdůrazňují potřebu ochrany žen před nebezpečnými interrupcemi a povinnost států zajistit ženám bezpečný přístup k zákrokům spojeným s reprodukčním zdravím.³⁹

Výbor pro lidská práva ve svém Obecném komentáři č. 36 k článku 6 MPOPP⁴⁰ objasňuje rozsah práva na život a vztahuje se k otázkám potratů. Klade důraz na to, že státy musí chránit životy žen před riziky spojenými s nebezpečnými potraty, a zdůrazňuje nutnost zajištění bezpečného, legálního a efektivního přístupu k potratům v situacích, kdy je ohroženo zdraví nebo život těhotné ženy. Výbor naznačuje, že omezení možnosti potratu pro ženy, kdy těhotenství ohrožuje jejich život, jsou pravděpodobně porušením práva na život, i když tyto ženy přežijí.⁴¹ Zdůrazňuje, že státy nemají povinnost zahrnout nenarozený život do definice práva na život, jak je formulován v článku 6 MPOPP. Nicméně je uznáváno, že pokud se státy rozhodnou chránit nenarozený život, neměly by přijímat opatření, která by těhotným ženám odebrala přístup k bezpečným potratovým službám. Kriminalizace potratů a nepřiměřené omezení práva žen na přístup k potratovým službám mohou vést k nebezpečným situacím, kdy jsou ženy nuceny využívat nelegální nebo nebezpečné prostředky.⁴² Obecný komentář č. 36 tedy poskytuje státům jasné vodítko, jak vyvážit potřebu chránit práva žen na zdraví a život s jakýmkoli zájmy, které mohou mít v ochraně nenarozeného života. Důraz je kladen na to, že ochrana práv těhotných žen by neměla být omezena způsobem, který by je ohrozil na zdraví nebo životě.

Také Výbor Organizace spojených národů (OSN) pro hospodářská, sociální a kulturní práva se ve svých dokumentech opakovaně vyjadřuje k tomuto tématu. Konkrétně v Obecném komentáři č. 22 (2016), který poskytuje podrobný výklad k článku 12 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Tento pakt je klíčovým nástrojem mezinárodního práva a lidských práv, který se zabývá právy v oblasti zdraví, včetně sexuálního a reprodukčního zdraví. Komentář zdůrazňuje, že právo na sexuální a reprodukční zdraví je

³⁹ VALC, Jakub. Právní úprava interrupcí v Polsku a (ne) možnost jejího obcházení cestou potratové turistiky. *Právník*, 2022, roč. 161, č. 8, s. 729-730.

⁴⁰ United Nations Human Rights Committee. General Comment No. 36 on the right to life in Article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR). [online]. 2018. Dostupné z: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPrICAqhKb7yhsrdB0H115979OVGGB%2BWPAXhNI9e0rX3cJImWwe%2FGBLmVrGmT01On6KBQgqmxPNIjrLLdefuuQjjN19BgOr%2FS93rKPWbCbgoJ4dRgDoh%2FXgwn>.

⁴¹ CASEY-MASLEN, Stuart, HEYNS, Christof. *The Right to Life under International Law: An Interpretative Manual*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021, kapitola 10: Abortion, s. 258.

⁴² JOSEPH, Sarah. Extending the Right to Life Under the International Covenant on Civil and Political Rights: General Comment 36. *Human Rights Law Review* [online], 2019, roč. 19, č. 2, s. 347–368 [cit. 14. března 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngz003>.

neodmyslitelnou součástí práva na nejvyšší možný standard zdraví. Klade důraz na to, že státy mají povinnost respektovat, chránit a plnit právo na sexuální a reprodukční zdraví, a to prostřednictvím řady konkrétních kroků zaměřených na zajištění univerzálního přístupu ke komplexním sexuálním a reprodukčním zdravotním službám. Zdůrazňuje význam přístupu k bezpečnému a legálnímu potratu jakožto součásti práva na sexuální a reprodukční zdraví, a vyzývá státy, aby odstranily právní a praktické bariéry, které omezují přístup žen k bezpečným potratovým službám. Komentář poskytuje komplexní rámec pro porozumění a implementaci práva na sexuální a reprodukční zdraví v souladu s mezinárodními standardy lidských práv a zdůrazňuje klíčovou roli států v ochraně a podpoře tohoto práva.⁴³

K otázce potratů se také často vyjadřuje Výbor pro odstranění diskriminace žen. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW) byla přijata v roce 1979 Valným shromážděním OSN a je považována za mezinárodní deklaraci ženských práv.⁴⁴ Tato úmluva je zásadním nástrojem na globální úrovni pro boj proti diskriminaci žen ve všech jejích formách a aspektech, včetně politické, ekonomické, sociální, kulturní a rodinné sféry. Výbor se zabývá otázkami týkajícími se práv žen a rovnosti pohlaví na mezinárodní úrovni.⁴⁵ Jeho postřehy a obecná doporučení často zdůrazňují význam přístupu žen k bezpečnému a legálnímu potratu jakožto součásti širšího rámce práv žen na zdraví a reprodukční práva. Jedno z klíčových doporučení, Obecné doporučení č. 24 (1999) o ženách a zdraví vydané Výborem, adresuje otázky reprodukčního zdraví a práv, včetně potratů. V tomto doporučení uznává, že nebezpečné potraty jsou jednou z předních příčin mateřské úmrtnosti a zdůrazňuje, že státy by měly zavádět zákony, které pomáhají ženám s přístupem k bezpečným potratům. Výbor také vybízí státy, aby reformovaly své zákony, které trestají ženy za podstoupení nelegálního potratu.⁴⁶ V průlomovém rozhodnutí vydaném ve věci *L.C. proti Peru*⁴⁷ Výbor rozhodl, že Peru musí

⁴³ United nations committee on economic, social and cultural rights. General comment No. 22 (2016) on the right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) [online]. 2016 [cit. 14. března 2024]. Dostupné z: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdImnsJZZVOQfQejF41Tob4CvIjeTiAP6sGFQktiae1vlbbOAekmaOwDOWsUe7N8TLM%2BP3HJPzxjHySkUoHMa vD%2Fpyfcp3YlZg>.

⁴⁴ Vláda České republiky. Vláda schválila sedmou periodickou zprávu o plnění Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen [online]. [cit. 12. dubna 2024]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/vlada-schvalila-sedmou-periodickou-zpravu-o-plneni-umluv-y-osn-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-207379/>.

⁴⁵ United nations human rights. *Committee on the Elimination of Discrimination against Women* [online]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw>.

⁴⁶ Obecné doporučení Výboru pro odstranění diskriminace žen č. 24 (20. zasedání, 1999), (článek 12 Ženy a zdraví).

⁴⁷ V roce 2006, ve věku 13 let, začala být L.C. sexuálně zneužívána mužem ve věku přes třicet let a otěhotněla. Ve stavu deprese se pokusila o sebevraždu skokem z budovy, utrpěla poškození páteře, toto zranění způsobilo ochrnutí v horních a dolních končetinách a vyžadovalo neodkladnou operaci. Operace byla odložena, protože byla

změnit svůj zákon tak, aby umožňoval ženám podstoupit potrat v případech znásilnění a sexuálního napadení, zavést mechanismus pro zajištění dostupnosti těchto potratových služeb a zaručit přístup k potratovým službám, pokud je ohrožen život nebo zdraví ženy, tedy za okolností, za kterých byl potrat v zemi legální a přezkoumat svůj restriktivní výklad terapeutického potratu v souladu s obecným doporučením Výboru č. 24. Toto rozhodnutí představuje jeden z prvotních případů, kdy mezinárodní orgán lidských práv vydal přímý příkaz státu k liberalizaci zákonů o potratech na základě individuálního podání.⁴⁸

Výbor dále ve svém Obecném doporučení 35, odstavec 18 a 29, z roku 2017 o genderově podmíněném násilí na ženách⁴⁹, uznal kriminalizaci potratů a odpírání nebo oddalování bezpečného potratu a pointerruptční péče ne pouze jako porušování sexuálního a reprodukčního zdraví a práv žen, ale také jako formy genderově podmíněného násilí, které v závislosti na okolnostech může být považováno za mučení nebo kruté, nelidské a ponižující zacházení.⁵⁰ Také se přímo zabýval situací ve státech, které jsou stranami CEDAW v souvislosti s otázkou potratů. V roce 2018 se zabýval přístupem k potratům v Severním Irsku a konstatoval, že Spojené království porušuje práva žen tím, že jim značně omezuje přístup k potratům. Toto omezení bylo kritizováno za to, že nutí ženy dokončit těhotenství i v případech vážného poškození plodu a případech znásilnění nebo incestu, což je považováno za formu genderově podmíněného násilí. Porušení byla považována za "systematická" vzhledem k záměrné kriminalizaci potratů a restriktivní politice, která nutí ženy cestovat mimo Severní Irsko pro legální potrat.⁵¹ V roce 2019 došlo v Severním Irsku k dekriminalizaci potratů. Přestože omezení v oblasti potratů nadále existovala a změna legislativy nebyla přímým výsledkem šetření výboru, toto šetření poskytlo podporu zastáncům ženských práv, kteří vyvíjeli tlak na vládu, aby splnila své mezinárodní právní závazky týkající se podpory rovnosti mezi ženami a muži.⁵² V červenci 2022 v reakci na většinové rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Roe*

těhotná. Odmítli jí vykonat potrat, ale přesto potratila. Kvůli dlouhé prodlevě před operací ochrnula od krku dolů a nemohla znovu chodit, což vyžadovalo neustálou péči.

⁴⁸ Decision: L.C. v. Peru. [reproductiverights.org](https://reproductiverights.org/decision-l-c-v-peru/) [online]. Center for Reproductive Rights, 2011 [cit. 14. dubna 2024]. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/decision-l-c-v-peru/>.

⁴⁹ United Nations Human Rights Committee. General Recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating General Recommendation No. 19 [online]. 2017. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n17/231/54/pdf/n1723154.pdf?token=dHkLtwY4EAx7s9bJgK&fe=true>

⁵⁰ BERER, Marge. Challenging the US Supreme Court's Majority Ruling on *Roe v. Wade* at the International Human Rights Level. *Health Hum Rights* [online], 2023, roč. 25, č. 1, s. 195-206 [cit. 13. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10309145/#r31>.

⁵¹ CASEY-MASLEN, S., HEYNS, Ch.: op. cit., s. 260.

⁵² MONTEZ, Paulina. Women's Rights Are Human Rights: CEDAW's Limits and Opportunities. *Berkeley Journal of International Law* [online], 2021 [cit. 28. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.berkeleyjournalofinternationallaw.com/post/women-s-rights-are-human-rights-cedaw-s-limits-and-opportunities>.

v. *Wade* Výbor pro odstranění diskriminace žen zaslal USA výzvu, aby dodržovaly CEDAW s cílem respektovat, chránit, plnit, a prosazovat lidská práva žen a dívek.⁵³

Ve státech s úplným zákazem potratů je v zákonech termín „osoba“ často interpretován tak, že zahrnuje již oplodněné vajíčko, embryo, či plod, čímž je zaveden koncept tzv. „fetal personhood“ (osobnost plodu). Tento přístup přiznává plodu stejná lidská práva, jaká mají živě narozené děti, a to i v raných fázích vývoje, kdy je plod shlukem buněk. Ženám tak v praxi odnímá právo na rozhodování o vlastním těle po početí. Navíc těhotné ženy mohou být v některých jurisdikcích, jako je například Alabama⁵⁴, kde byl přijat příslušný ústavní dodatek, trestně stíhány za ohrožení plodu nevhodným životním stylem, včetně užívání drog během těhotenství.⁵⁵ Tato legislativa tak vyvolává zásadní otázky týkající se práv a autonomie žen.

Omezení práva na potrat může vést k omezování reprodukčních práv a svobody, což může zároveň prohlubovat sociální nerovnosti v oblasti reprodukčního zdraví. Restriktivní zákony mohou mít výrazný psychosociální dopad na ženy, který se může lišit v závislosti na změnách v legislativě. Tyto dopady mohou zahrnovat zvýšenou psychickou zátěž pro ženy, které se rozhodují o potratu, nebo pro ty, které jsou nuceny pokračovat v nechtěném těhotenství kvůli legislativním omezením. Právo na svobodné rozhodování o reprodukčních událostech, včetně možnosti umělého přerušování těhotenství, je základním lidským právem, které by mělo být respektováno a chráněno ve všech demokratických společnostech. Každá žena by měla mít právo autonomně rozhodovat o svém těle a reprodukčním zdraví bez vnějšího nátlaku či omezení.⁵⁶ Diskriminace může mít závažné následky pro ženy a celou společnost. Kriminalizace interrupcí vede k ilegálním a nebezpečným zákrokům, což zvyšuje riziko zdravotních komplikací a úmrtí žen. Socioekonomicky slabší ženy jsou často nejvíce postiženy tím, že mají omezený přístup k bezpečným a legálním zdravotnickým službám, což může

⁵³ BERER, Marge. Challenging the US Supreme Court's Majority Ruling on *Roe v. Wade* at the International Human Rights Level. *Health Hum Rights* [online], 2023, roč. 25, č. 1, s. 195-206 [cit. 13. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10309145/#r31>.

⁵⁴ V USA je systém dělby moci mezi federální vládou a členskými státy založen na principu federalismu, jak je stanoven v Ústavě USA. Federalismus umožňuje, aby určité pravomoci byly výlučně federální, určité pravomoci byly výlučně státní a některé pravomoci byly sdílené. Tato dělba moci znamená, že ačkoliv státy mohou uplatňovat svou pravomoc v mnoha oblastech, nemohou přijímat zákony, které by byly v přímém rozporu s federálními zákony nebo by omezily základní ústavní práva. V kontextu potratů, rozhodnutí *Roe v. Wade* Nejvyššího soudu USA (zrušeno v roce 2022) znamenalo, že členské státy neměly pravomoc regulovat potraty do bodu, kdy by toto ústavně zaručené právo bylo zásadně narušeno. Státy mohly nastavit určité regulace, zejména pokud šlo o pozdější fáze těhotenství, ale musely dodržet rámec stanovený Nejvyšším soudem.

⁵⁵ DOLEŽELOVÁ, Olivie. *USA ruší právo na potrat: Ženská děloha jako veřejný statek* [online]. flowee.cz, 13. dubna 2023 [cit. 25. února 2024]. Dostupné z: <https://www.flowee.cz/civilizace/11456-usa-rusi-pravo-na-potrat-zenska-deloha-jako-verejny-statek>.

⁵⁶ HAMPLOVÁ, Ludmila. *Bezpečné interrupce patří mezi základní zdravotní péči. Jejich kriminalizace ohrožuje zdraví i životy žen* [online]. zdravotnickýdenik.cz, 8. května 2022 [cit. 11. března 2024]. Dostupné z: <https://www.zdravotnickýdenik.cz/2022/05/bezpecne-interrupce-patri-mez-i-zakladni-zdravotni-peci-jejich-kriminalizace-ohrozuje-zdravi-i-zivoty-zen/>.

zhoršovat nerovnosti v oblasti zdraví a sociálních dopadů. Zdravotní služby poskytující legální interrupce by měly být dostupné, přístupné a bezpečné pro všechny, bez ohledu na jejich socioekonomický status, vzdělání nebo místo bydliště.⁵⁷ Omezení přístupu k legálním interrupcím není pouze porušením práv žen na autonomii a zdraví, ale také může vést k porušení řady mezinárodně uznávaných lidských práv, včetně práva na zdraví, práva na soukromí, práva na rovnost a nediskriminaci a práva na důstojný život. Poskytování komplexní reprodukční zdravotní péče, včetně informací, poradenství, antikoncepce a potratů, je klíčové pro ochranu reprodukčních práv a zajištění jejich zdraví a důstojnosti.⁵⁸

Veřejné mínění ohledně umělého přerušování těhotenství, se v různých kulturách a společnostech výrazně liší a je ovlivněno mnoha faktory, včetně náboženských přesvědčení, etických zásad, právního rámce a osobních zkušeností. Výzkum veřejného mínění obvykle ukazuje širokou škálu názorů, od těch, kteří podporují právo ženy rozhodovat o svém těle a reprodukčních právech, po ty, kteří se domnívají, že potrat by měl být omezen nebo zcela zakázán na základě morálních nebo náboženských principů. Výsledky tiskové zprávy Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., z dubna a května 2023 ukázaly, že velká většina Čechů, přesně 79 %, podporuje právo ženy rozhodnout se pro potrat. To je historicky nejvyšší podpora této myšlenky od roku 1990, kdy se začalo s měřením těchto postojů. Na druhé straně, jen velmi malé procento lidí, 2 %, by chtělo potraty úplně zakázat. V průzkumu bylo také zjištěno, že podpora práva ženy na potrat roste. V roce 1990 souhlasilo s tímto názorem 60 % lidí, zatímco v roce 2023 se toto číslo zvýšilo na 79 %.⁵⁹ To ukazuje na postupný posun směrem k liberálnějšímu přístupu k tématu potratů v české společnosti. V průběhu let také došlo k poklesu v počtu lidí, kteří by podmínili povolení potratů zdravotními nebo sociálními důvody. Analýza také ukázala, že názory na interrupci se mírně liší podle demografických faktorů. Podpora práva ženy na rozhodnutí o potratu byla mírně vyšší u žen (83 %) než u mužů (76 %) a byla nejvyšší ve věkové skupině 45 až 59 let. Vzdělání osob zúčastněných v průzkumu významně neovlivňovalo jejich postoj k potratům.⁶⁰

⁵⁷ FINE JB., MAYALL K., SEPÚLVEDA L. The Role of International Human Rights Norms in the Liberalization of Abortion Laws Globally. *Health Hum Rights* [online], 2017, roč. 19, č. 1, s. 69-80 [cit. 11. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5473039/#r12>.

⁵⁸ Council of Europe commissioner for human rights. Women's sexual and reproductive health and rights in Europe [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 1. února 2024]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-healthand-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>, s. 55.

⁵⁹ Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. *Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a prostituci – duben/květen 2023*. [online]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5653/f9/ov230620.pdf.

⁶⁰ Tamtéž.

Tento posun ve veřejném mínění může být ovlivněn řadou faktorů, včetně zvýšeného povědomí o právech žen, sociálních změn v postojích k sexualitě a reprodukčnímu zdraví, a také debatami o lidských právech a autonomii. Výsledky průzkumu naznačují silící shodu mezi obyvateli České republiky na tom, že ženy by měly mít právo samy rozhodnout o potratu. Tento trend, který podporuje autonomii žen v otázkách týkajících se jejich reprodukčního zdraví, je součástí širšího globálního posunu směrem k uznání a respektování individuálních práv žen, viditelný v mnoha zemích po celém světě.

Na základě výše uvedeného se zmiňované mezinárodní orgány přiklání k ochraně práv žen na zdraví a autonomii, zdůrazňují potřebu bezpečného přístupu k potratovým službám a vyjadřují obavy z rizik spojených s nebezpečnými potraty. Zároveň se však uznává složitost otázky ochrany života nenarozených dětí, přičemž se však zdůrazňuje, že práva žen by neměla být omezena způsobem, který by je ohrožoval na zdraví nebo životě. Podtrhuje význam vyváženého přístupu k právům žen, který reflektuje jak mezinárodní lidskoprávní normy, tak i rostoucí veřejnou podporu pro reprodukční autonomii žen.

3. Mezinárodní dokumenty obsahující tuto problematiku

3.1 Výbor pro lidská práva a otázka interrupce

Výbor pro lidská práva dohlíží na dodržování Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (MPOPP) smluvními státy. Je tvořen nezávislými odborníky, kteří hodnotí zprávy předkládané státy o implementaci práv uvedených v paktu a vyjadřují se k otázkám a problémům týkajícím se lidských práv na základě individuálních stížností nebo interstátních stížností. Výbor také vydává obecné komentáře k různým článkům a aspektům MPOPP. Tyto komentáře slouží jako autoritativní interpretace ustanovení paktu a poskytují státům i dalším zainteresovaným stranám vodítka pro jejich implementaci.⁶¹

Hlavními oblastmi jeho zájmu jsou právo na život, svoboda projevu, právo na spravedlivý soud, zákaz mučení a diskriminace, práva menšin a další základní občanská a politická práva. Tento výbor je klíčovým mechanismem pro monitorování dodržování lidských práv na mezinárodní úrovni a poskytuje důležitý rámec pro ochranu těchto práv ve smluvních státech.

Rozhodnutí Výboru pro lidská práva jsou v podstatě závazná pro smluvní státy, které ratifikovaly MPOPP. To znamená, že tyto státy mají povinnost dodržovat doporučení Výboru a implementovat je do svého vnitrostátního práva a politiky. Avšak Výbor nemá přímou moc prosazovat svá rozhodnutí a spoléhá tak na dobrou vůli a spolupráci smluvních států. Někdy může situace vyžadovat diplomatický tlak nebo jiné formy mezinárodního nátlaku⁶², pokud státy odmítnou spolupracovat nebo nesplní své povinnosti.⁶³

⁶¹ United nations. *Introduction to the Human Rights Committee* [online]. [cit. 10. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr/introduction-committee>.

⁶² Kromě diplomatického tlaku může Výbor pro lidská práva využívat i další formy mezinárodního nátlaku či podpory, pokud smluvní státy odmítají spolupracovat nebo nesplní své povinnosti v souladu s doporučeními Výboru. Některé z těchto dalších forem zahrnují: výbor může zveřejnit své závěry a doporučení ohledně konkrétního státu, v případech závažných porušení lidských práv může Výbor vydávat zvláštní zprávy, ve kterých upozorňuje na tyto porušení a naléhá na smluvní státy, aby je řešily, může svolávat dialogy a setkání se zástupci smluvních států, aby diskutoval o konkrétních otázkách týkajících se lidských práv a aby naléhal na řešení problémů.

⁶³ United nations. *Rules of Procedure and Working Methods* [online]. 2023. [cit. 10. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/rules-procedure-working-methods>.

3.1.1 Karen Noelia Llantoy Huamán proti Peru⁶⁴

Tento případ byl předložen Výboru pro lidská práva OSN, který rozhodl, že peruánská vláda porušila řadu mezinárodních závazků týkajících se ochrany lidských práv. Stěžovatelka tvrdila, že se stala obětí porušení článků 2, 3, 6, 7, 17, 24 a 26 MPOPP ze strany Peru.

Jednalo se o mladou dívku, která ve věku 17 let zjistila, že její plod trpí anencefalií, což je vážná a obvykle smrtelná vývojová vada charakterizovaná částečnou nebo úplnou absencí mozku. Lékaři jí sdělili, že plod nemá šanci na přežití a informovali ji, že pokračování těhotenství představuje vážné riziko pro její zdraví. I přes diagnostikování lékařem jí byl ze strany ředitele nemocnice odepřen přístup k legálnímu potratu. Peruánské zákony tehdy umožňovaly potrat pouze v případě, že je život matky bezprostředně ohrožen. Interrupce nebyla vykonána kvůli nedorozumění a administrativní chybě ve zdravotnickém zařízení, které způsobilo, že neobdržela požadovanou zdravotní péči, přestože její zdraví bylo vážně ohroženo těhotenstvím.

Autorka ve stížnosti mimo jiné tvrdila, že kvůli odmítnutí lékařských autorit provést potrat, musela snášet úzkost, když viděla výrazné deformace své dcery a věděla, že velmi brzy zemře. Výbor poznamenal, že tuto situaci bylo možné předvídat, protože nemocniční lékař diagnostikoval u plodu anencefalii, ale i přes tuto diagnózu nebyl potrat proveden. Výbor již ve svém Obecném komentáři č. 20 z roku 1992 poukázal na to, že právo uvedené v článku 7 MPOPP se netýká pouze fyzické bolesti, ale také duševního utrpení a že ochrana je zvláště důležitá v případě nezletilých.⁶⁵ Autorka dále uvedla, že smluvní stát, který jí odepřel možnost zajistit lékařský zákrok k ukončení těhotenství, svévolně zasáhl do jejího soukromého života. Výbor poznamenal, že lékař autorce sdělil, že může buďto pokračovat v těhotenství, nebo jej ukončit v souladu s vnitrostátními právními předpisy umožňující interrupci v případě ohrožení života matky. Za daných okolností případu nebylo odmítnutí jednat v souladu s autorčím rozhodnutím odůvodněné a představovalo porušení článku 17 MPOPP. Autorka také poukázala na porušení článku 24, jelikož se jí nedostalo zvláštní péče, kterou jako nezletilá potřebovala.

Výbor pro lidská práva byl toho názoru, že skutečnosti, které mu byly předloženy, odhalují, že autorka byla vystavena krutému a nelidskému zacházení (článek 7), došlo k neopodstatněnému zásahu do jejího soukromí (článek 17), nebyla jí poskytnuta potřebná péče

⁶⁴ Rozhodnutí Výboru pro lidská práva ze dne 24. října 2005, Karen Noelia Llantoy Huamán proti Peru, CCPR/C/85/D/1153/2003.

⁶⁵ Výbor pro lidská práva. Obecná poznámka č. 20: Zákaz mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání (článek 7), 10. března 1992 (HRI/GEN/1/Rev.7, odst. 2 a 5).

jako nezletilý (článek 24), a že jí byl odepřen odpovídající právní prostředek k nápravě (článek 2 v spojení s články 7, 17 a 24). Rozhodl, že stát Peru má povinnost poskytnout efektivní nápravu, včetně odškodnění, a musí přijmout opatření k zajištění, aby se podobné porušení práv v budoucnu neopakovalo. Zdůraznil, že odepření přístupu k legálnímu potratu v případě, kdy je těhotenství nebezpečné pro zdraví ženy, může představovat porušení práva na ochranu před mučením a jiným krutým, nelidským nebo ponižujícím zacházením nebo trestáním, stejně jako právo na soukromí a právo na ochranu rodinného života. Poznamenal, že Peru musí zajistit, aby ženy, které čelí těhotenstvím ohrožujícím jejich zdraví nebo život, měly skutečný přístup k legálnímu potratu.⁶⁶

Rozhodnutí Výboru vyzdvihlo význam přístupu k bezpečným a legálním potratům jako součásti základních lidských práv žen, zejména když je jejich zdraví nebo život ohrožen.

3.1.2 Amanda Jane Mellet proti Irsku a Siobhán Whelan proti Irsku

Výbor pro lidská práva ve dvou přelomových rozhodnutích rozhodl, že přísný zákaz potratů v Irsku vystavoval ženy krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení. Výbor poprvé v reakci na individuální stížnost uznal, že kriminalizace a zákaz potratů porušují mezinárodní právo v oblasti lidských práv.⁶⁷ Ve svých rozhodnutích konstatoval, že Irsko porušilo články 7, 17 a 26 MPOPP⁶⁸, a nařídil zemi, aby ženám poskytla plné odškodnění za jejich utrpení, včetně odškodnění a úhrady nákladů na rehabilitaci. Výbor rovněž nařídil Irsku, aby přijalo opatření, která by podobným porušením zabránila v budoucnu, a to legalizací potratů a zajištěním přístupu k potratové péči v Irsku.

⁶⁶ Rozhodnutí Výboru pro lidská práva ze dne 24. října 2005, *Karen Noelia Llanto Huamán proti Peru*, CCPR/C/85/D/1153/2003.

⁶⁷ KAPELAŇSKA-PREGOWSKA, Julia, The Scales of the European Court of Human Rights: Abortion Restriction in Poland, the European Consensus, and the State's Margin of Appreciation. *Health Hum Rights* [online], 2021, roč. 23, č. 2, s. 213-224 [cit. 12. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8694290/>.

⁶⁸ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Článek 7: „Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Zvláště nebude nikdo bez svého svobodného souhlasu podrobován lékařským nebo vědeckým pokusům“, Článek 17: „1. Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence ani útokům na svou čest a pověst. 2. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům“, Článek 26: „Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakékoli diskriminace. Zákon zakazuje jakoukoli diskriminaci a zaručí všem osobám stejnou a s účinnou ochranu proti diskriminaci z jakýchkoli důvodů, např. podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného přesvědčení, národnostního nebo sociálního původu, majetku a rodu.“

Tyto případy znamenaly první případ, kdy mezinárodní právní autorita jednoznačně odsoudila zákaz a kriminalizaci potratů v určitém státě v reakci na individuální stížnost.⁶⁹

Rozhodnutí ve věci *Mellet proti Irsku* bylo založeno individuální stížností, která byla Výboru podána dne 11. listopadu 2013. Sdělení se týkalo ženy, které byla ve 21. týdnu těhotenství stanovena diagnóza, že její plod má vrozenou srdeční vadu a že následkem této vady zemře buďto přímo v děloze nebo krátce po porodu. Ukončení těhotenství však nebylo v této jurisdikci dostupné. V té době platil v Irsku jeden z nejpřísnějších a nejrestriktivnějších potratových zákonů na světě. Irské zákony zakotvovaly ústavní zákaz potratů a kriminalizovaly potraty téměř za všech okolností, s výjimkou případů, kdy byl ohrožen život ženy. V důsledku zákazu interrupce v irském právu byla žena postavena před dvě možnosti: donosit plod s vědomím, že v ní s největší pravděpodobností zemře, nebo podstoupit dobrovolné přerušování těhotenství v cizí zemi. Žena následně vycestovala se svým manželem do Velké Británie, kde podstoupila umělé přerušování těhotenství. Výbor ve svém rozhodnutí uvedl, že skutečnost, že určité jednání je podle vnitrostátního práva legální, neznamená, že nemůže porušovat článek 7 MPOPP. Na základě stávajícího legislativního rámce vystavil smluvní stát autorku podmínkám intenzivního fyzického a duševního utrpení. Autorka tvrdila, že tím, že jí stát odepřel jedinou možnost, která by za okolností případu respektovala její fyzickou a psychickou integritu a reprodukční autonomii a tím svévolně zasáhl do jejího práva na soukromí podle čl. 17 MPOPP. V tomto případě smluvní strana zasáhla do rozhodnutí autorky nepokračovat v neživotoschopném těhotenství. Vměšování v tomto případě však nebylo dle vnitrostátního práva nezákonné. Výbor se v této věci domnívá, že rovnováhu, kterou se smluvní strana rozhodla dosáhnout mezi ochranou plodu a právy ženy v tomto případě, nelze ospravedlnit a že tento zásah byl nepřiměřený, svévolný a v rozporu s článkem 17 MPOPP.⁷⁰

Stížnost ve věci *Whelan proti Irsku*, podaná v roce 2014, reflektovala závažné obavy ohledně irské legislativy, která zakazovala umělé přerušování těhotenství a následně vytvářela obtížnou situaci pro ženy, zejména v případech, kdy byl plod diagnostikován jako neživotoschopný. Stěžovatelka uváděla, že tato legislativa vedla k odepření adekvátní zdravotní

⁶⁹ *Mellet v. Ireland, 2016; Whelan v. Ireland, 2017 (United Nations Human Rights Committee)*. Reproductiverights.org [online]. Center for Reproductive Rights, 2021 [cit. 4. února 2024]. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/case/mellet-v-ireland-2016-whelan-v-ireland-2017-united-nations-human-rights-committee/>.

⁷⁰ Rozhodnutí Výboru pro lidská práva ze dne 31. března 2016, *Amanda Jane Mellet v. Ireland*, CCPR/C/116/D/2324/2013.

péče a podpory, poté co obdržela takovou diagnózu. Výbor pro lidská práva posuzoval tvrzení autorů v souladu s mezinárodně garantovanými lidskými právy. Konkrétně se zaměřil na porušení práva na respektování soukromého a rodinného života, které je zakotveno v článku 17 MPOPP. Tento článek chrání jednotlivce před neoprávněnými zásahy do soukromí, osobní důstojnosti a rodinného života.

Rozhodnutím Výboru pro lidská práva bylo potvrzeno, že irská legislativa v této oblasti způsobila porušení práva žen na respektování soukromého a rodinného života, zejména v situacích, kdy bylo diagnostikováno, že plod není životaschopný a s velkou pravděpodobností by nepřežil, ať už v děloze nebo po porodu. Výbor dospěl k závěru, že irská legislativa a poskytování zdravotní péče nedostatečně respektovaly autorčino právo na respektování soukromého a rodinného života. Tato nedostatečnost v irském právním rámci vedla k nedostatečné péči, utrpení a omezení možnosti stěžovatelky rozhodovat o svém těle a reprodukčních záležitostech v souladu se základními principy lidských práv. Rozhodnutí Výboru pro lidská práva v této věci zdůraznilo, že irský právní rámec v oblasti umělého přerušování těhotenství nesplňoval mezinárodně garantované standardy lidských práv a vyžaduje reformu, aby bylo zajištěno respektování práv žen v souladu se základními principy lidských práv a důstojnosti.⁷¹

3.2 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, známá také jako Evropská úmluva o lidských právech (EÚLP) je mezinárodní dohoda, která chrání základní lidská práva a svobody v evropských zemích. Úmluva byla přijata v roce 1950 a vstoupila v platnost v roce 1953. Jedná se o klíčový právní nástroj pro ochranu lidských práv na evropském kontinentu.⁷²

V Evropě se setkáváme se dvěma hlavními systémy ochrany lidských práv. První je zastřešen Radou Evropy a zahrnuje státy na celém kontinentu, které se řídí EÚLP a na jejíž dodržování dohlíží ESLP. Druhý systém je specifický pro Evropskou unii, což je odlišná entita se svými vlastními institucemi a právním rámcem. Ačkoliv EU jako celek není signatářem EÚLP, má svou vlastní Listinu základních práv EU, která slouží jako kodex pro ochranu práv

⁷¹ Rozhodnutí Výboru pro lidská práva ze dne 17. dubna 2017, *Siobhán Whelan v. Ireland*, CCPR/C/119/D/2425/2014.

⁷² MALÍŘ, Jan, DOLEŽAL, Tomáš. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, s. 15-18.

svých občanů. Tímto způsobem EU doplňuje celoevropský systém ochrany lidských práv, avšak s důrazem na své unikátní právní a politické struktury.⁷³

Samotná EÚLP v textu neobsahuje specifická ustanovení o umělém přerušení těhotenství, tyto otázky jsou většinou posuzovány ve světle určitých článků a ustanovení Úmluvy, zejména práva na soukromí a rodinný život (článek 8) a práva na život (článek 2).⁷⁴ Když hovoříme o aplikaci Úmluvy na vnitrostátní úrovni, je důležité si uvědomit, že EÚLP stanovuje pouze minimální standardy ochrany základních práv a svobod. Toto znamená, že vnitrostátní právo jednotlivých států, právo EU a jiné mezinárodní právní normy mohou a často poskytují úroveň ochrany, která překračuje tyto minimální standardy.⁷⁵ Článek 53 Úmluvy odráží tuto skutečnost tím, že stanoví, že Úmluva nesmí být interpretována tak, aby omezovala nebo snižovala lidská práva a základní svobody, které jsou zaručeny vnitrostátními zákony nebo jinými mezinárodními smlouvami, ke kterým se daný stát zavázal. Jinými slovy, Úmluva stanovuje základní rámec, ale nebrání státům v poskytování širší ochrany lidských práv ve své vlastní jurisdikci.

EÚLP tedy přímo negarantuje záruku práva na interrupci. Avšak ESLP, který dohlíží na dodržování Úmluvy,⁷⁶ se v různých případech zabýval touto otázkou. Soud ve významném judikátu ze dne 16. prosince 2010, konkrétně ve věci *A, B a C proti Irsku*, dovedl, že státy mají v rámci článku 8 Úmluvy, jenž zabezpečuje právo na respektování soukromého a rodinného života, široký prostor pro uvážení, ale zároveň zdůraznil, že právní režimy musí respektovat základní práva žen podle EÚLP, zejména když jde o ochranu jejich zdraví a života.⁷⁷ Soud zjistil, že omezení nebo zákaz potratů není v rozporu s Úmluvou, neboť neexistuje jednotný evropský konsenzus v této oblasti, což státům umožňuje uplatnit své vlastní hodnotové posouzení a legislativní úpravy.

Tato praxe ESLP je do jisté míry slučitelná se studií Hinako Takata, která navrhla přístup k řešení dilemat spojených s demokratickou legitimitou orgánů lidskoprávních smluv a jejich roli v globálním kontextu demokracie a lidských práv tzv. dvoustupňovou ohraničenou deliberativní demokracii (*two-tiered bounded deliberative democracy*). Tato teorie reaguje na potřebu nového rámce, který by lépe reflektoval současné globální výzvy a harmonizoval lidská

⁷³ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Lidskoprávní mechanismy na úrovni EU a otázky související*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 181.

⁷⁴ ZUREICK, Alyson. (En)gendering suffering: Denial of abortion as a form of cruel, inhuman, or degrading treatment. *Fordham International Law Journal*, 2015, č. 38, str. 99–140.

⁷⁵ KONŮPKA, Petr a kol. *Evropská úmluva o lidských právech – praktický průvodce*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2022, s. 13.

⁷⁶ ŠIŠKOVÁ, N.: op. cit., s. 194.

⁷⁷ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. prosince 2010, *A, B a C proti Irsku*, č. 25579/05.

práva s demokratickými principy. Zabývá se problémem, jakým způsobem by měly mezinárodní lidskoprávní orgány, jako jsou různé komise a soudy včetně ESLP, interagovat s národními rozhodnutími a diskusemi ve světle lidských práv a demokracie. Studie se skládá ze tří stěžejních bodů. Zdůrazňuje, že národní deliberace by měla mít primární roli v otázkách lidských práv, protože jsou blíže specifickým kulturním, sociálním a politickým kontextům jednotlivých zemí. Navrhuje, že mezinárodní orgány by měly stanovit určité „hranice“ pro národní diskuse na základě mezinárodních principů a hodnot, které byly utvářeny dlouhodobými deliberacemi. Tyto hranice mají za cíl zajistit, že národní rozhodnutí respektují základní lidskoprávní standardy. Pokud národní uvážení selže nebo nedosáhne potřebných standardů, mezinárodní orgány by měly zasáhnout a „vyplnit mezery“ pomocí svých pravomocí k přezkumu a korekci.⁷⁸ Může poskytovat teoretický rámec pro pochopení, proč ESLP může respektovat národní uvážení (jak tomu bylo v irském případě, kde bylo zohledněno široké národní diskutování o potratech), zatímco zároveň stanovuje určité mezinárodní „hranice“ nebo standardy, které musí tyto národní diskuse splňovat. V případě zjištění, že národní rozhodnutí nedosahuje těchto mezinárodně stanovených hranic, by ESLP měla zasáhnout a zaručit dodržování lidských práv podle EÚLP.⁷⁹ Tato teorie tedy navrhuje rovnováhu mezi respektováním národní suverenity a nutností zajištění, že lidská práva jsou ochraňována globálně, což je přístup, který účinně využívá princip subsidiarity k posílení ochrany lidských práv na všech úrovních.

3.3 Nejvýznamnější rozhodnutí ESLP a jejich rozbor

3.3.1 Tysiąc proti Polsku

Rozhodnutí ESLP ve věci *Tysiąc proti Polsku* z roku 2007 představovalo důležitý případ, který upozornil na problémy s přístupem k umělému přerušování těhotenství v Polsku a způsob, jakým tyto problémy mohou ovlivnit práva žen.

Případ se zabýval situací stěžovatelky, která byla při svém třetím těhotenství ohrožena ztrátou zraku. Proto se také obrátila na polské lékaře s žádostí o potrat, aby zabránila dalšímu zhoršení svého zdraví. Nicméně, i přes doporučení očních specialistů, kteří ji zdravotně posoudili jako ohroženou v důsledku tohoto těhotenství, jí nebylo povoleno provést ukončení

⁷⁸ TAKATA, Hinako. Reconstructing the Roles of Human Rights Treaty Organs under the ‘Two-Tiered Bounded Deliberative Democracy’. *Human Rights Law Review* [online], 2022, roč. 22, č. 2 [cit. 12. dubna 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngac002>.

⁷⁹ Tamtéž.

těhotenství podle polských zákonů. Polské právní předpisy tehdy povolovaly umělé přerušování těhotenství pouze v extrémních situacích, jako je incest, znásilnění nebo ohrožení života či zdraví matky, a lékaři neshledali zdravotní stav dostatečně závažným. Stěžovatelka se rozhodla obrátit na ESLP s tvrzením, že Polsko porušilo její právo na respektování soukromého a rodinného života, chráněné EÚLP.⁸⁰

ESLP rozhodl, že nedostatečné právní postupy Polska jí efektivně zabránily v legálním přerušování těhotenství, což představovalo nepřiměřený zásah do jejího soukromého života. Soud také uznal nedostatky v polském systému, který nezajistil adekvátní ochranu jejích práv i přes zjevnou potřebu tohoto zákroku na ochranu jejího zdraví, a nařídil Polsku vyplatit odškodné.

Případ přinesl větší povědomí o právech žen v Polsku, zejména pokud jde o jejich reprodukční práva. Přestože nebyly provedeny žádné výrazné změny v zákonech, případ přispěl k diskusi o potřebě zajištění přístupu k bezpečné a legální reprodukční zdravotní péči pro ženy v Polsku. Tento případ tak ukázal, jak soudní rozhodnutí mohou mít významný dopad na právní, politický a sociální kontext v dané zemi. Rozsudek ESLP znamenal významný krok vpřed v ochraně práv žen a uznání autonomie těhotných žen.

3.3.2 A, B, a C proti Irsku⁸¹

Rozhodnutí *A, B, a C proti Irsku* znamenalo zásadní zlom v irském přístupu k umělému přerušování těhotenství. ESLP se zabýval stížnostmi tří žen, které se domáhaly toho, že irská legislativa omezila jejich právo na interrupci v situacích, kdy by bylo ohroženo jejich fyzické nebo duševní zdraví. Tyto ženy tvrdily, že irské právo porušuje jejich právo na respektování soukromého a rodinného života, jak je zaručeno článkem 8 EÚLP. Irská legislativa v té době povolovala interrupci pouze v případě, že je život matky v ohrožení. To v praxi vylučovalo možnost interrupce v případech, kdy byla ohrožena pouze zdraví ženy nebo kdy bylo dítě postiženo závažnou anomálií. Ženy argumentovaly, že irská legislativa nesplňuje požadavky na jasné a dostupné postupy pro umělé přerušování těhotenství, a to zejména v případech, kdy existuje nepřiměřené riziko pro život matky.

Všechny tři stěžovatelky, žijící v Irsku, se ocitly v obtížné situaci, kdy nechtěně otěhotněly a rozhodly se pro interrupci z důvodu své osobní situace, která jim nedovolovala dítě donosit. První stěžovatelka byla nezaměstnanou samoživitelkou, která se obávala, že další

⁸⁰ Rozsudek ESLP ze dne 20. března 2007, *Tysiąg proti Polsku*, č. 5410/03.

⁸¹ ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. Článek 8 Úmluvy (právo na respektování soukromého a rodinného života) [cit. 10. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=6790>.

dítě by mohlo ohrozit její šance na získání péče o její čtyři děti, které byly v té době v pěstounské péči. Druhá stěžovatelka se nechtěla stát samoživitelkou a lékaři měli také zpočátku pochybnosti o možnosti mimoděložního těhotenství, což však bylo později vyvráceno. Třetí stěžovatelka trpící rakovinou se potýkala s nejistotou ohledně bezpečnosti těhotenství vzhledem k léčebnému postupu, který absolvovala. Všechny tři ženy byly nuceny podstoupit interrupci na soukromé klinice v Anglii, což bylo pro ně finančně náročné, složité a traumatizující. První dvě stěžovatelky namítaly, že irské právo jim neumožnilo podstoupit interrupci ze zdravotních důvodů, zatímco třetí stěžovatelka tvrdila, že i když se obávala, že ji může těhotenství ohrozit na životě, irský právní systém ji neumožňoval kvalifikovaně zjistit, zda by mohla legálně podstoupit potrat v Irsku z důvodu ohrožení jejího života a vyhnout se tak případnému trestnímu stíhání.

ESLP zvážil situaci každé ze stěžovatelek a dospěl k závěru, že irský zákaz interrupce v případech první a druhé stěžovatelky nebyl v rozporu s Evropskou úmluvou o lidských právech. Soud uznal, že zásah do práv žen byl zákonný a měl legitimní cíl ochrany morálních zásad irské společnosti. Po zvážení všech okolností došel k závěru, že vzhledem k možnosti podstoupit potrat v zahraničí s možností detailní informovanosti o této možnosti, zákaz potratů ze zdravotních důvodů založený na hlubokém morálním přesvědčení irského národa nepřesáhl míru volného uvážení státu. Zákaz tak zachovával spravedlivou rovnováhu mezi právem stěžovatelek na respektování jejich soukromého života a právem jejich nenarozených dětí.⁸²

Ve vztahu k třetí stěžovatelce zjistil, že vnitrostátní právní ustanovení byla formulována příliš široce, což bránilo stěžovatelce v jasné identifikaci potenciálních následků potratu v rámci irského právního systému. Lékařské poradenství ani zahájení soudního řízení u Ústavního soudu neposkytly dostatečnou jistotu ohledně jejího práva na legální interrupci. Tato situace znamenala, že stěžovatelka byla zbavena možnosti vykonat potrat v souladu se zákony své země, což zpochybnilo její právo na autonomní rozhodování o svém zdraví a životě. ESLP tedy rozhodl, že irská legislativa nezaručuje dostatečné postupy pro ženy, které jsou v ohrožení života během těhotenství. Rozhodnutí mělo za následek tlak na Irsko, aby přezkoumalo svou právní úpravu v této oblasti.

ESLP ve svém rozhodnutí zdůraznil, že i když článek 8 Úmluvy chrání právo na respektování soukromí a rodinného života, nezahrnuje automaticky právo na interrupci. Soud uznal, že státy mají určitý manévrovací prostor při formulaci svých právních režimů v oblasti interrupcí, který je nutno vyvážit s dalšími zájmy, jako je ochrana života a zdraví matky

⁸² LEACH, P.: op. cit., s. 353.

a nenarozeného dítěte. ESLP také konstatoval, že v rámci Evropy neexistuje jednotný konsenzus ohledně práva na interrupci. To znamená, že různé státy mají různé přístupy k této otázce a mají právo formulovat své vlastní právní režimy v souladu s vlastními hodnotami a tradicemi. Vzhledem k těmto skutečnostem ESLP dospěl k závěru, že irská právní úprava interrupcí není v rozporu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv. Soud tímto potvrdil, že státy mají právo určovat své vlastní právní režimy v této oblasti, pokud taková rozhodnutí neporušují základní principy a hodnoty Úmluvy. Toto rozhodnutí má významný dopad na právní rámec interrupcí v Evropě a potvrzuje důležitost respektování rozmanitosti právních režimů jednotlivých států v této citlivé oblasti.⁸³

Rozhodnutí ESLP ve věci *A, B a C proti Irsku* mělo značný vliv na debatu o úpravě umělého přerušování těhotenství v Irsku, ale nepřineslo však okamžitou změnu v právním rámci.

Toto rozhodnutí bylo kontroverzní a vyvolalo širokou diskusi jak v Irsku, tak i v mezinárodním kontextu. I po tomto rozhodnutí ESLP zůstalo Irsko jedním z mála evropských států s velmi restriktivní legislativou týkající se interrupce. Od roku 1983 (až do přijetí nové legislativy v roce 2018 po národním referendu) Ústava Irska stavěla právo na život nenarozeného na stejnou úroveň jako právo na život těhotných žen.⁸⁴ Nicméně, rozhodnutí vyvolalo tlak na irskou vládu a legislativu, aby přezkoumaly a případně reformovaly právní rámec týkající se interrupce. To vedlo k několika krokům směrem k liberalizaci práva na interrupci v Irsku. Konkrétně, v roce 2018 irská populace hlasovala v referendu o zrušení osmého dodatku ústavy, který zakazoval interrupci s výjimkou případů, kdy je ohrožen život matky.⁸⁵ Tento krok umožnil irskému parlamentu přijmout nové zákony, které umožňují legální umělé přerušování těhotenství v širší škále situací, včetně rizika pro zdraví matky, fyzického nebo duševního poškození plodu a v případě znásilnění.⁸⁶

I přesto, že rozhodnutí ESLP nepřineslo okamžitou změnu v právním rámci interrupce v Irsku, ovlivnilo veřejnou debatu, a nakonec přispělo k procesu liberalizace a změn v právním přístupu k umělému přerušování těhotenství v této zemi.

⁸³ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. prosince 2010, *A, B a C proti Irsku*, č. 25579/05.

⁸⁴ CASEY-MASLEN, S., HEYNS, Ch.: op. cit., s. 259.

⁸⁵ MARTINOVSKÝ, Marek. *Po desítkách let čeká Irsko zásadní změna. Potraty budou legální* [online]. seznamzpravy.cz, 26. května 2018 [cit. 29. února 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/po-desitkach-let-ceka-irsko-zasadni-zmena-potraty-budou-legalni-47955>.

⁸⁶ Irish family planning association. *Abortion in Ireland: Legal Timeline* [online]. [cit. 17. března 2024]. Dostupné z: <https://www.ifpa.ie/advocacy/abortion-in-ireland-legal-timeline/>.

3.3.3 B.B. proti Polsku

ESLP měl v tomto případě příležitost přehodnotit svá stanoviska z rozsudku *A, B, a C proti Irsku*. Případ *B. B. proti Polsku* byl mezi stížnostmi, které ve Štrasburku čekaly na rozhodnutí.⁸⁷ Soud však tuto příležitost nevyužil a dne 18. října 2022 rozhodl, že tato stížnost je nepřijatelná.

Stížnost *B. B. proti Polsku* se týkala situace, kdy stěžovatelce nebylo umožněno legálně ukončit těhotenství i přes zjištění, že plod trpěl vážnými vývojovými vadami, které byly neslučitelné se životem plodu. Stěžovatelka tvrdila, že polské úřady a zdravotnické instituce nerespektovaly její práva zaručená polským právem na potrat z důvodu vážného postižení plodu. Než se žena dostala po sérii zdržujících vyšetření a překážek a následném odmítnutí lékaře vykonat interrupci z důvodu svědomí do nemocnice, která byla svolná jí interrupci provést, bylo již po zákonné lhůtě k tomuto zákroku. Žena tak musela donosit a porodit dítě, které po deseti dnech života zemřelo za použití paliativní péče včetně morfia. Případ byl na národní úrovni prošetřen a stěžovatelce byla poskytnuta kompenzace, což vedlo k rozhodnutí ESLP, že stěžovatelka nemůže být považována za oběť porušení práv podle EÚLP, a její stížnost byla prohlášena za nepřijatelnou.⁸⁸ Soud se však nijak nevyjádřil k právu na potrat, a to ani v těchto extrémních případech, které pro matku dítěte znamenají velkou zátěž.⁸⁹

3.3.4 M. L. proti Polsku

Jedná se o jeden z prvních případů rozhodnutých ESLP po zavedení nové právní úpravy týkající se interrupcí v Polsku v roce 2020. Rozhodnutí představovalo odpověď na změny v polské legislativě. ESLP konstatoval v prosinci 2023, že polské právní předpisy týkající se interrupcí porušily právo těhotné ženy na soukromý a rodinný život poté, co byl u plodu stěžovatelky diagnostikován Downův syndrom. Soud dospěl k závěru, že právní předpisy, které stěžovatelce bránily v přístupu k potratu poté, co byla u jejího plodu diagnostikována trizomie 21 (Downův syndrom), sice právně nepředstavují "nelidské nebo ponižující zacházení", ale porušují její právo na soukromí a rodinný život chráněné článkem 8 EÚLP. Polsku bylo také

⁸⁷ HRONOVÁ, Eliška. *Kontroverzní rozsudek polského ústavního soudu: faktický zákaz interrupcí* [online]. centrumlidskaprava.cz, 2. února 2021 [cit. 10. února 2024]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/kontroverzni-rozsudek-polskeho-ustavniho-soudu-fakticky-zakaz-interrupci>.

⁸⁸ Rozsudek ESLP ze dne 18. října 2022, *B. B. proti Polsku*, č. 67171/17.

⁸⁹ HRONOVÁ, Eliška. *Kontroverzní rozsudek polského ústavního soudu: faktický zákaz interrupcí* [online]. centrumlidskaprava.cz, 2. února 2021 [cit. 10. února 2024]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/kontroverzni-rozsudek-polskeho-ustavniho-soudu-fakticky-zakaz-interrupci>.

uloženo zaplatit žalobkyni náhradu škody ve výši okolo 16 000 EUR. Tribunál podotknul, že okolnosti, za jakých žena umělé přerušení těhotenství absolvovala, na ni musely mít výrazný psychický dopad. Soud uvedl, že zákrok pro ženu znamenal značné výdaje a kvůli cestě do zahraničí jí nemohla poskytnout podporu rodina.⁹⁰

Žena, v soudních dokumentech známá jako M.L., otěhotněla v roce 2020. Ve 14. týdnu těhotenství byl u jejího plodu diagnostikován Downův syndrom a žena měla 28. ledna 2021 ve varšavské nemocnici podstoupit umělé přerušení těhotenství, avšak pouhý den před jejím zákrokem vstoupilo v platnost rozhodnutí polského ústavního soudu, které kriminalizovalo interrupce prováděné z "eugenických důvodů", tedy kvůli abnormalitám plodu. Lékař M.L. informoval, že v důsledku nové legislativy byl její termín interrupce zrušen a že se k zákroku nebude moci dostat v žádné polské nemocnici. M.L. poté odcestovala do Nizozemska, kde 29. ledna 2021 své těhotenství ukončila. Kvůli potratu, který by jí byl jen o několik dní dříve proveden zdarma v jí nedaleké nemocnici, musela náhle odcestovat.⁹¹ ESLP znovu poznamenal, že i když článek 8 nelze vykládat tak, že přiznává právo na potrat, tak zákaz potratů v Polsku z důvodu abnormalit plodu, spadá do rozsahu práva stěžovatelky na respektování jejího soukromého života, jak jej vykládá článek 8.⁹² ESLP posílil svou dřívější judikaturu, když přímo a podrobněji řešil otázky spojené s právem na soukromí ve vztahu k přístupu k interrupcím. Soud přímo poznamenal, že pojem „soukromý život“ ve smyslu článku 8 je pojmem širokým, který mimo jiné zahrnuje právo na osobní autonomii a osobní rozvoj. Týká se témat, jako je identifikace pohlaví, sexuální orientace a sexuální život, fyzickou a psychickou integritu osoby, jakož i rozhodnutí mít nebo nemít dítě nebo se stát genetickými rodiči.⁹³ Kritizoval nedostatečnou jasnost polských právních předpisů a postupů, které měly za následek právní nejistotu. Toto rozhodnutí může sloužit jako výzva pro státy, aby zajistily, že jejich právní systémy poskytují jasné a konzistentní informace a postupy v oblasti interrupcí. Soud zdůraznil potřebu, aby státy zajistily, že jejich právní rámec je jasný a předvídatelný.

Konstatováním, že článek 8 nelze vykládat jako přiznávání všeobecného práva na přístup k umělému přerušení těhotenství se ESLP opět zdržel stanovení evropské

⁹⁰ Advokátní deník. *ESLP: Polsko porušilo práva ženy, která nemohla na umělé přerušení těhotenství* [online]. advokatnidenik.cz, 15. prosince 2023 [cit. 29. ledna 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/12/15/eslp-polsko-porusilo-prava-zeny-ktera-nemohla-na-umele-preruseni-tehotenstvi/>.

⁹¹ *Polsko zákazem interrupcí porušilo práva ženy. Plod měl Downův syndrom, na potrat odjela žena do ciziny* [online]. irozhlas.cz, 14. prosince 2023 [cit. 29. ledna 2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/polsko-poruseni-prava-zeny-na-potrat-potrany-downuv-syndrom-zpravy_2312141849_kth.

⁹² Rozsudek ESLP ze dne 14. prosince 2023, *M. L. proti Polsku*, č. 40119/21.

⁹³ Tamtéž, bod 91.

normy.⁹⁴ Rozhodnutí vyvolalo široké spektrum názorů, kdy na jedné straně organizace a jednotlivci hájící práva na potrat toto rozhodnutí uvítali jako významný krok k ochraně reprodukčních práv žen v Polsku. Na druhé straně, odpůrci potratů a některé konzervativní skupiny tento verdikt kritizovali, tvrdíc že podkopává práva nenarozených dětí a právo států regulovat otázky týkající se potratů. Rozhodnutí poukazuje na důležitost poskytování přístupu k potratům v případech, kdy je těhotenství neudržitelné z důvodu vážných fetálních abnormalit, a zdůrazňuje význam podpory a ochrany práv žen v těchto obtížných situacích.

Vzhledem k historii Polska odmítajícího některá rozhodnutí ESLP, existuje možnost, že i výsledky dalších případů by mohly být v Polsku zpochybněny nebo ignorovány, což by mohlo vést k dalším právním a politickým konfliktům. Polsko je popisováno jako země, která v poslední době přistupuje k otevřenému odporu vůči ESLP, zejména v reakci na rozhodnutí týkající se jeho soudních reforem. Je kritizováno za prohlášení některých rozhodnutí ESLP za "neexistující", což odráží jeho odmítavý postoj k mezinárodnímu soudnímu dohledu nad vnitrostátními reformami.⁹⁵ Již existují příklady, kdy Polsko bylo kritizováno za neplnění rozhodnutí ESLP, která se týkají lidských práv, včetně práv na reprodukční zdraví. Jedním z významných případů, který zůstává nerealizován, je případ *R.R. proti Polsku*. Toto rozhodnutí poukázalo na nedostatky v polském zdravotnickém systému, který nedokázal zajistit dostupnost legálního potratu, i když byly splněny zákonné podmínky. Soud zdůraznil, že omezení přístupu k potratům musí být provedeno způsobem, který neohrožuje zdraví ženy a respektuje její práva garantovaná úmluvou.⁹⁶ K případu *R.R. proti Polsku* mělo Polsko velmi zdráhavý přístup, co se týče implementace nápravných opatření. I když Polsko vyplatilo stanovené odškodnění v souladu s rozhodnutím ESLP, legislativní a systémové změny, které by řešily problémy zjištěné soudem a zabránily opakování podobných porušení, nebyly provedeny.

Predikce rozhodnutí ESLP ohledně umělého přerušení těhotenství, zvláště v Polsku, je komplexní záležitost, protože závisí na mnoha faktorech, včetně specifických detailů každého případu, změn v legislativě a celkovém vývoji společenských názorů v členských státech Rady Evropy. ESLP však opakovaně uznal, že zákony regulující potraty musí respektovat právo ženy

⁹⁴ ZABROCKA, Magdalena. *The ML v. Poland 'landmark' judgment on reproductive rights and the ENNHRI third-party intervention: How 'landmark' is it in reality?* [online]. Oxford: Oxford Human Rights Hub, 31. ledna 2024 [cit. 29. dubna 2024]. Dostupné z: <https://ohrh.law.ox.ac.uk/the-ml-v-poland-landmark-judgment-on-reproductive-rights-and-the-ennhri-third-party-intervention-how-landmark-is-it-in-reality/>.

⁹⁵ KOS, Ula Aleksandra. Signalling in European Rule of Law Cases: Hungary and Poland as Case Studies. *Human Rights Law Review* [online], 2023, roč. 23, č. 4, s. 13-14. [cit. 14. dubna 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngad035>.

⁹⁶ Rozsudek ESLP ze dne 26. května 2011, *R. R. proti Polsku*, č. 27617/04.

na soukromí podle článku 8 EÚLP. Soud pravděpodobně bude i nadále vyžadovat, aby národní zákony poskytovaly jasné a přístupné procedury pro ženy, které si přejí ukončit těhotenství, a zároveň chránily jejich právo na autonomii a osobní integritu.

4. Zakotvení v českém právním řádu a srovnání

Existuje řada faktorů, které mohou vést k rozhodnutí ukončit těhotenství prostřednictvím umělého přerušeni, a to faktory zdravotní, socioekonomické tak osobní povahy. Rozhodnutí o umělém přerušeni těhotenství musí být provedeno v souladu s právními předpisy platnými v daném státě, které stanovují podmínky a postupy pro provedeni interrupce. Většina právních systémů poskytuje určité kategorie, ve kterých je umělé přerušeni těhotenství povoleno. Provedeni interrupce mimo tyto kategorie může být v souladu s právními předpisy trestné. Je důležité, aby tento právní rámec byl dostatečně flexibilní a respektoval individuální potřeby a okolnosti žen.

Umělé přerušeni těhotenství v České republice je pečlivě upraveno právním rámcem, který stanovuje podmínky, za kterých je možné interrupci provést. Tento rámec poskytuje ženám právo na rozhodnutí o svém těhotenství a zajišťuje bezpečné a legální podmínky pro provedeni umělého přerušeni těhotenství.

Klíčovým zákonem v této oblasti je, jak již bylo zmíněno výše zákon České Národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušeni těhotenství a Vyhláška MZ ČSR č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon ČNR č. 66/1986 Sb., o umělém přerušeni těhotenství. Tento zákon stanovuje podmínky, za kterých je umělé přerušeni těhotenství povoleno, a zavádí postupy pro provedeni potratu. Vyhláška blíže specifikuje postupy a podmínky pro provedeni umělého přerušeni těhotenství. Určuje technické a organizační požadavky na zdravotnická zařízení, která mají povolení k prováděni potratů, a stanovuje standardy péče o pacientky před, během a po zákroku. Vyhláška také ve své příloze uvádí seznam nemocí, syndromů a stavů, které jsou zdravotními důvody pro umělé přerušeni těhotenství.⁹⁷

Ústavní pořádek ČR stanovuje obecný rámec základních práv a svobod, ale specifická právní úprava potratů je v kompetenci zákona. Nicméně, právo na rozhodování o reprodukci a s ním spojená práva jsou interpretována jako součást základních lidských práv chráněných v ústavním právu.⁹⁸

V praxi je také často využíváno odvolání na EÚLP, která je závazná pro Českou republiku a poskytuje další ochranu základních lidských práv včetně práva na respektování soukromí a rodinného života.⁹⁹

⁹⁷ ČERNÝ, Milan, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní úprava umělého přerušeni těhotenství*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 19, 20.

⁹⁸ KÜHN, Z. a kol.: op. cit., s. 1646.

⁹⁹ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T.: op. cit., s. 26, 27.

I přesto, že umělé přerušení těhotenství není v ústavním pořádku explicitně zakotveno, je jeho ochrana a respektování zajištěno prostřednictvím právních norem, mezinárodních úmluv a rozhodnutí soudů, které interpretují a aplikují základní zásady lidských práv zakotvených v ústavě. Tím je zajištěno, že toto právo je chráněno a respektováno v souladu s právním řádem a mezinárodními standardy lidských práv.

Celkově je právní úprava umělého přerušení těhotenství v České republice velmi liberální, avšak současně pečlivě stanovuje podmínky, za kterých je potrat povolen.¹⁰⁰ Tato úprava respektuje práva žen na rozhodnutí o svém těhotenství a zajišťuje bezpečnost a ochranu žen v souladu s mezinárodními a evropskými lidskými právy.

4.1 Situace v Evropě

Potratové zákony v Evropě se v jednotlivých zemích značně liší. Ve většině evropských zemí je potrat obecně povolen v rámci časového limitu pod hranicí životaschopnosti plodu, což je obvykle do 12. týdne těhotenství. V některých zemích je však povolen až do 24. týdne těhotenství. Polsko v roce 2020 kontroverzně zavedlo téměř úplný zákaz.¹⁰¹ Polský soud zpřísnil jednu z nejprísnejších interrupčních regulací v EU, když rozhodl, že interrupce prováděné kvůli vadám plodu jsou protiústavní, což znamená, že polské ženy mohou podstoupit interrupci pouze v případě znásilnění nebo incestu, nebo pokud je ohrožen život ženy.¹⁰² Vypustil tedy z § 4a zákona o plánovaném rodičovství, ochraně lidského plodu a podmínkách umožňujících ukončení těhotenství, že interrupci lze podstoupit, pokud prenatalní testy nebo jiné lékařské nálezy naznačují vysoké riziko, že plod bude vážně a nevratně poškozen nebo bude trpět nevyhléditelnou život ohrožující chorobou a také vypustil důvod, kdy těhotná žena trpí hmotnými nouzemi nebo je v obtížné osobní situaci.¹⁰³

Nedávné změny zákonů o interrupcích v evropských zemích byly vyvolány řadou faktorů, včetně neustálého prosazování reform, které by zajistily, že tyto zákony budou odrážet mezinárodní normy v oblasti lidských práv a osvědčené lékařské postupy. Již více než 80 let je v Evropě patrný trend liberalizace potratových zákonů a legalizace přístupu k potratům.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 134.

¹⁰¹ European Abortion Laws: A Comparative Overview. In: Reproductive Rights [online]. Center for Reproductive Rights, 2023 [cit. 28. ledna 2024]. Dostupné z: <https://www.reproductiverights.org/european-abortion-laws-comparative-overview/>.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ HRONOVÁ, Eliška. *Kontroverzní rozsudek polského ústavního soudu: faktický zákaz interrupcí* [online]. centrumlidskaprava.cz, 2. února 2021 [cit. 10. února 2024]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/kontroverzni-rozsudek-polskeho-ustavniho-soudu-fakticky-zakaz-interrupci>.

V současné době téměř všechny evropské země umožňují interrupci na žádost nebo z širokých sociálních důvodů a pouze velmi malá menšina si zachovává vysoce restriktivní zákony. V zákonech některých zemí je však stále zakotvena řada z lékařského hlediska zbytečných procedurálních a regulačních požadavků, včetně povinných čekacích lhůt, povinného poradenství před potratem, kriminalizace potratů provedených nad rámec zákona a zatěžujících požadavků na povolení třetí stranou. V posledních letech začala řada evropských zemí přijímat důležité reformy nebo odstraňovat škodlivé procedurální a regulační překážky, které mohou bránit přístupu k legálnímu potratu.¹⁰⁴

Nejnovější změny v potratových zákonech v Evropě zahrnují progresivní reformy a odstranění škodlivých procesních nebo regulačních překážek v několika zemích. V roce 2023 například Malta, Finsko a Španělsko provedly důležité změny svých potratových zákonů.¹⁰⁵ Malta zmírnila plošný zákaz interrupcí a umožnila přerušeni těhotenství, pokud je ohrožen život ženy, zatímco Španělsko schválilo právní předpisy umožňující dívkám ve věku 16 a 17 let podstoupit interrupci bez souhlasu rodičů a odstranilo povinnou třídní lhůtu na "rozmyšlenou" pro ženy, které žádají o přerušeni těhotenství. Tyto změny odrážejí pokračující vývoj potratových zákonů a politik v celé Evropě, přičemž některé země přijímají reformy s cílem zlepšit přístup k legálním potratům a odstranit překážky v péči. V březnu 2024 se Francie stala první zemí, která do své ústavy zakotvila právo na potrat. Tento návrh zákona byl přijat drtivou většinou.¹⁰⁶

4.2 Situace v USA

Nedávné změny ve Spojených státech byly předmětem rozsáhlých diskusí a právních kroků. Před rokem 2022 bylo právo na potrat v USA považováno za chráněné na federální úrovni. Rozsudek ve věci *Roe v. Wade* lze uvést jako typický příklad soudcovské tvorby práv.¹⁰⁷ Důsledkem rozsudku ženy získaly ústavní právo na federální úrovni na umělý potrat v prvním trimestru podle 14 dodatku americké ústavy.¹⁰⁸ Tento byl později potvrzen dalšími případy,

¹⁰⁴ European Abortion Laws: A Comparative Overview report. In: ReproductiveRights.org [online]. Center for Reproductive Rights, 2023 [cit. 28. ledna 2024]. Dostupné z: <https://reproductive-rights.org/wp-content/uploads/2023/09/European-Abortion-Laws-A-Comparative-Overview-new-9-13-23.pdf>.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ STEIN, Ditta. *Francie má v ústavě jako první na světě právo na potrat, nechce skončit jako USA* [online]. IDnes.cz, 4. března 2024 [cit. 6. března 2024]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/francie-potrat-ustava-interrupce-pravo-usa.A240304_192528_zahranicni_dtt.

¹⁰⁷ VARVAŘOVSKÝ, Pavel. *Základy práva. O právu, státě a moci*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 28.

¹⁰⁸ KRÍŽ, Jakub. *Struktura práva na potrat. Úvahy ve světle judikatury Nejvyššího soudu USA*. *Právník*, 2022, roč. 160, č. 9, s. 729-744.

jako například rozsudkem *Planned Parenthood v. Casey* v roce 1992, který potvrdil základní právo na potrat, ale zavedlo nový test "nedůvodné zátěže" pro posuzování právních omezení. Test umožnil státům větší flexibilitu v regulaci potratů, pokud nekladou ženám, které se rozhodují pro potrat, nedůvodné překážky.¹⁰⁹ Po zrušení těchto rozsudků v červnu 2022 se právo na potrat stalo závislým na jednotlivých státech USA. Některé státy potraty zakázaly nebo přijaly velmi restriktivní zákony, zatímco jiné si udržely přístup k potratům relativně otevřený.¹¹⁰ Státy se nyní liší ve svých přístupech, od plného zákazu až po ochranu práva na potrat ve státních zákonech nebo ústavách. Kromě toho 13. září 2022 představil republikánský senátor Lindsey Graham zákon, který by celostátně zakázal potraty po 15. týdnu těhotenství s výjimkami pro incest a život pacientky, nazvaný Protecting Pain-Capable Unborn Children from Late-Term Abortions Act (Zákon o ochraně nenarozených dětí schopných bolesti před pozdními potraty). Stalo se tak po rozhodnutí Nejvyššího soudu zrušit rozsudek *Roe v. Wade*, což vedlo k příválu legislativních aktivit na úrovni jednotlivých států v oblasti potratů.¹¹¹

Změny ve Spojených státech odrážejí významný posun v právním prostředí týkajícím se práva na potrat, kdy mnoho států přijalo v důsledku rozhodnutí Nejvyššího soudu restriktivnější zákony, to vedlo k pokračující bitvě o práva na potrat v jednotlivých státech, přičemž budoucnost potratů se v několika státech značně mění.

4.3 Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA

4.3.1 Roe v. Wade

Jedná se o historické rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států amerických, které bylo vyhlášeno v roce 1973 a ovlivnilo právo na potrat v USA. Soud rozhodl v poměru hlasů 7:2, že příliš restriktivní státní regulace potratů je protiústavní, protože porušuje právo na soukromí, které je implicitně obsažené v záruce svobody podle doložky o spravedlivém procesu 14. dodatku. Poprvé umístil reprodukční rozhodování vedle dalších základních práv, jako je svoboda projevu a svoboda náboženského vyznání, tím, že mu udělil nejvyšší stupeň ústavní ochrany.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu USA ze dne 22. června 1992, *Planned Parenthood of Southeastern Pennsylvania v. Casey*, 505 U.S. 833.

¹¹⁰ Abortion rights across the US: we track where laws stand in every state. In: theguardian.com [online]. <https://www.theguardian.com/us-news/ng-interactive/2023/nov/10/state-abortion-laws-us>.

¹¹¹ After Roe Fell: Abortion Laws by State. In: ReproductiveRights.org [online]. Center for Reproductive Rights, 2022 [cit. 28. února 2024]. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/maps/abortion-laws-by-state/>.

Případ začal v roce 1970, kdy žena pod pseudonymem Roe zahájila federální soudní řízení proti Henrymu Wadovi, okresnímu státnímu zástupci v okrese Dallas v Texasu, kde Roe bydlela. Chtěla podstoupit potrat který zde byl nezákonný, s výjimkou případů, kdy to bylo nutné k záchraně života matky. Snažila se zvrátit texaský zákon zakazující potraty. Tvrdila, že tento zákon porušuje její práva garantovaná 14. dodatkem ústavy, který zaručuje právo na soukromí, a proto by měl být zákon považován za neústavní. Nejvyšší soud sice nesouhlasil s tvrzením stěžovatelky o absolutním právu ukončit těhotenství jakýmkoli způsobem a kdykoli. Místo toho se pokusil vyvážit, co považoval za "základní" právo na soukromí se státním "naléhavým" zájmem na ochraně zdraví těhotných osob a "potenciálního lidského života". Při tomto hodnocení stanovil Nejvyšší soud časový harmonogram na základě koncepcí trimestru těhotenství a životaschopnosti plodu (tj. schopnost života mimo matčinu dělohu). Soudní rozhodnutí zavedlo tři trimestry jako rámec pro regulaci potratů. Během prvního trimestru těhotenství, podle soudu, stát nemůže zasahovat do rozhodnutí osoby o potratu za běžných okolností, rozhodnutí bylo tedy výlučně na ženě. Během druhého trimestru může stát regulovat potratové postupy na ochranu zdraví matky, ale nemůže je zcela zakázat. Od konce druhého trimestru, který soud identifikoval jako počáteční bod životaschopnosti, může stát regulovat nebo zakázat potraty ve jménu ochrany plodu s výjimkou, pokud je to nezbytné pro ženino zdraví.¹¹² V žádném případě však nemůže stát kriminalizovat potraty, které jsou nezbytné pro ochranu života nebo zdraví těhotné osoby.¹¹³

Rozhodnutí Roe mělo dvě klíčové části. Soud rozhodl, že před životaschopností je rozhodnutí těhotné osoby a nikoli vlády, zda pokračovat v těhotenství. V souladu s tím vláda nemůže zakázat potraty z jakéhokoli důvodu před jejich životaschopností. Zadruhé, zastávalo názor, že stejně jako u jiných základních práv podléhá omezení práva na potrat nejpřísnějšímu stupni ústavního přezkumu. Tato právní norma vyžadovala, aby porušování práva bylo úzce přizpůsobeno tak, aby sloužilo přesvědčivému vládnímu zájmu. Uplatněním trimestrálního rámce Roe povolil větší regulaci potratů v pokročilém těhotenství, ale pouze v případě, že tato regulace byla podložena důkazy a byla v souladu s tím, jak se zacházelo s jinými podobnými lékařskými postupy.¹¹⁴

¹¹² ZIEGLER, Mary. *Abortion and the law in America: Roe v. Wade to the present*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020, s. 11-27.

¹¹³ Encyclopedia Britannica. *Roe v. Wade* [online]. [cit. 17. března 2024]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Roe-v-Wade>.

¹¹⁴ Roe v. Wade. In: *Reproductiverights.org* [online]. Center for Reproductive Rights, [cit. 17. března 2024]. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/roe-v-wade/>.

Rozsudek otevřel cestu pro legální potraty ve Spojených státech. *Roe v. Wade* zůstává jedním z nejvýznamnějších rozhodnutí v oblasti reprodukčních práv ve Spojených státech a mělo dopady na právní a politické debaty týkající se tohoto tématu.

Rozhodnutí bylo v roce 1992 částečně potvrzeno a částečně modifikováno rozhodnutím *Planned Parenthood v. Casey*. Toto rozhodnutí zachovalo základní právo na potrat, jak bylo stanoveno v *Roe*, ale zároveň umožnilo větší prostor pro regulaci potratů státy.

4.3.2 Dobbs proti Jackson Women's Health Organization

Rozhodnutí případu *Dobbs proti Jackson Women's Health Organization* bylo vyneseno Nejvyšším soudem Spojených států amerických dne 24. června 2022. Toto rozhodnutí zrušilo *Roe v. Wade* z roku 1973 a *Planned Parenthood v. Casey* z roku 1992, čímž odstranilo federálně zaručené právo na potrat a umožnilo jednotlivým státům zavést vlastní zákony regulující potraty, a to bez ohledu na životaschopnost plodu. Zvrátilo po téměř padesáti letech dosavadní vyřčený precedens, který ženám v USA garantoval právo na interrupci do 24. týdne těhotenství.¹¹⁵ Důsledky rozhodnutí Nejvyššího soudu se odrazily v celém právním a politickém systému a vážně ohrozily miliony žen a dívek.

Tento případ byl zaměřen na zkoumání ústavnosti zákona státu Mississippi z roku 2018, známého jako "Gestational Age Act". Tento zákon zakazuje většinu potratů po 15 týdnech těhotenství, s výjimkami pro nouzové lékařské situace a vážné fetální abnormality plodu, ale neobsahuje výjimku pro případy znásilnění nebo incestu. Jackson Women's Health Organization, jediná klinika provádějící potraty v Mississippi, napadla tento zákon jako neústavní na základě precedentů stanovených v *Roe v. Wade* a *Planned Parenthood v. Casey*, které zaručovaly federálně chráněné právo na potrat až do bodu, kdy je plod životaschopný mimo dělohu, což je obvykle kolem 24. týdne těhotenství.¹¹⁶ Jednalo se o první případ, kdy se soud zabýval ústavností zákazu potratů před životaschopností plodu od *Roe v. Wade*. Mississippi požádala soud, aby nejen potvrdil zákaz potratů, ale aby zrušil rozhodnutí *Roe v. Wade* a rozhodl, že ústavní právo na potraty neexistuje.¹¹⁷ Nejvyšší soud USA v rozhodnutí

¹¹⁵ KUČEROVÁ, Michaela. *Osud reprodukčních práv žen v rukou soudců Nejvyššího soudu: Konec potratů v USA?* [online]. centrumlidskaprava.cz, 29. červenec 2022 [cit. 26. února 2024]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/osud-reprodukcnich-prav-zen-v-rukou-soudcu-nejvyssiho-soudu-konec-potratu-v-usa>.

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu USA ze dne 24. června 2022, *Dobbs v. Jackson women's health organization*, No. 19–1392.

¹¹⁷ *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*. In: reproductiverights.org [online]. Center for Reproductive Rights, 2018 [cit. 28. února 2024]. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/case/scotus-mississippi-abortion-ban/>.

vyneseném 24. června 2022 s většinou 6:3 zrušil *Roe v. Wade a Planned Parenthood v. Casey*, čímž uznal, že Ústava Spojených států nezaručuje právo na potrat.

Mississippi prostřednictvím *Dobbse* tvrdila, že ústava neposkytuje právo na potrat a že státy tak mohou potraty svobodně zakázat, pokud to racionálně souvisí s legitimními vládními zájmy. Mississippi se opíralo o text desátého dodatku, který státům upírá pravomoci, jako je uzavírání smluv, ale přímo neupírá pravomoc omezovat potraty. Kromě toho argumentovalo, že "svoboda", jak je napsána ve čtrnáctém dodatku, se týká pouze základních práv, která jsou hluboce zakořeněna v historii a tradici USA. Dále tvrdila, že potraty zde nejsou základním právem, protože mnoho států v době ratifikace čtrnáctého dodatku interrupce zakazovalo. Kromě toho Mississippi tvrdilo, že "hranice životaschopnosti" brání státu v ochraně jeho zájmu a je příliš svévolná nebo subjektivní.

Naproti tomu Jackson's Women's Health Organization tvrdila, že potraty mají svůj základ ve čtrnáctém dodatku. Tvrdila, že tělesná autonomie a tělesná integrita jsou základními prvky svobody chráněné doložkou o spravedlivém procesu. Organizace rovněž argumentovala, že potrat neboli právo člověka vlastnit své tělo je důležité v tradici common law. Argument kliniky byl založen na názoru, že zákon porušuje ústavně zaručené právo žen rozhodovat o svém těle a reprodukčním zdraví až do momentu, kdy je plod považován za životaschopný.

Soud v rozhodnutí vysvětlil, že rozhodující otázkou je, zda Ústava přiznává právo na interrupci. Nejprve uvedl, že Ústava neobsahuje žádné výslovné odkazy na potrat. Poté konstatoval, že potraty nejsou hluboce zakořeněny v historii a tradicích národa. Upřesnil, že doložka řádného procesu chrání pouze dva typy hmotných práv, a to práva zaručená prvními osmi dodatky a práva, která jsou považována za základní. Soud uvedl, že v době přijetí čtrnáctého dodatku tři čtvrtiny států považovaly potrat za zločin v jakémkoli stadiu těhotenství. Vysvětlil, že toto platilo až do rozsudku *Roe v. Wade* a proto "svoboda" neuznává potrat jako základní právo zakořeněné v povaze, historii nebo tradicích národa. Soud poznamenal, že *Roe* tuto historii buď ignorovala, nebo nesprávně vyložila. Nakonec Soud dospěl k závěru, že potrat není součástí širšího zakotveného práva. Potratům tedy není přiznán status základního práva.¹¹⁸

Ačkoli rozhodnutí nemá přímý právní dopad mimo USA, může oslabit globální normy ochrany práv žen tím, že poskytne precedent pro další země k omezení přístupu k potratům. To by mohlo vést ke zvýšení restriktivních zákonů o potratech ve světě, což by bylo v rozporu

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu USA ze dne 24. června 2022, *Dobbs v. Jackson women's health organization*, No. 19–1392.

s trendem rozšiřování práv na reprodukční zdraví.¹¹⁹ Toto rozhodnutí může zpochybnit pozici USA jakožto ochránce lidských práv na mezinárodní úrovni a oslabit jejich schopnost efektivně prosazovat lidskoprávní agendy ve světových fórech.¹²⁰

V reakci na tuto kontroverzní judikaturu Nejvyššího soudu Spojených států, které umožnilo individuálním státům omezit či zakázat interrupce v jakékoli fázi těhotenství přijal v červenci 2022 Evropský parlament významné usnesení.

Usnesení Evropského parlamentu reflektuje základní lidskoprávní aspekty spojené se sexuálním a reprodukčním zdravím a právy, jež jsou považovány za nezcizitelné a chráněné mezinárodními normativními rámci. Taktéž reaguje na aktuální restriktivní legislativu v některých členských státech EU, kde byly interrupce omezeny či zakázány.¹²¹ Představitelé konzervativní pravice vyjádřili nesouhlas s přijetím tohoto usnesení. V rámci usnesení Evropský parlament vyzývá členské státy, které omezením či zakázáním interrupcí porušily reprodukční práva žen, k revizi svých právních předpisů s cílem jejich přizpůsobení mezinárodně chráněným ženským právům a lidskoprávním standardům. Paralelně s tím navrhuje začlenění práva na bezpečný a legální potrat do článku 7a Listiny EU, jež pojednává o právu na respektování soukromého a rodinného života.¹²²

Tímto usnesením se Evropský parlament staví do pozice ochránce reprodukční svobody na úrovni Evropské unie, vyjadřuje snahu posílit tato práva a přizpůsobit je aktuálním vývojem v oblasti reprodukčního zdraví a práv.

Lze tvrdit, že rozhodnutí Nejvyššího soudu USA v případě *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization* je v rozporu s mezinárodními standardy, které se snaží chránit a podporovat práva žen na bezpečnou a nediskriminační zdravotní péči, včetně přístupu k potratům. USA jsou smluvní stranou MPOPP, který zahrnuje práva na život, zdraví a nediskriminaci. Tím, že USA umožňují jednotlivým státům zakazovat potraty se nachází

¹¹⁹ KAUFMAN, R., BROWN, R., MARTÍNEZ CORAL, C., JACOB, J., ONYANGO, M., THOMASEN, K. Global impacts of *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization* and abortion regression in the United States. *Sex Reprod Health Matters* [online], 2022, roč. 30, č. 1:2135574 [cit. 12. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9673802/>.

¹²⁰ např. Rada pro lidská práva OSN, Světová zdravotnická organizace, G7 a G20.

¹²¹ Evropský parlament. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. července 2022 o rozhodnutí Nejvyššího soudu USA o zrušení práv na umělé přerušení těhotenství ve Spojených státech a nutnosti zaručit práva na umělé přerušení těhotenství a zdraví žen v EU (2022/2742(RSP)). [online]. [cit. 13. března 2024]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0302_CS.html.

¹²² VIDLÁKOVÁ, Jana. *Právo na interrupci jako základní právo v EU?* [online]. centrumlidskaprava.cz, 2. září 2022 [cit. 4. února 2024]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/pravo-na-interrupci-jako-zakladni-pravo-v-eu>.

v rozporu s principem neretrogrese¹²³ ve světle lidskoprávních standardů. Takováto politika by také mohla jít proti závazkům plynoucím z jiných mezinárodních dokumentů, které USA podepsaly, i když je neratifikovaly, jako je například CEDAW.¹²⁴ Zákaz interrupce nebo jejich omezení je často považováno za formu diskriminace, zejména z hlediska mezinárodních lidskoprávních standardů. CEDAW, vyžaduje, aby ženy měly stejný přístup ke zdravotní péči jako muži. Zákazy nebo přísné omezení potratů ovlivňují pouze ženy, což je může stavět do nerovného postavení. I když MPOPP přímo nezmiňuje potraty, Výbor pro lidská práva OSN vyjádřil, že přístup k bezpečným a legálním potratům je důležitý pro ochranu práv žen, včetně práva na život a práva na ochranu před krutým a nelidským zacházením. Z hlediska mezinárodních lidskoprávních standardů je toto rozhodnutí často kritizováno za to, že je v rozporu s progresivními normami ochrany práv žen a reprodukčního zdraví. I když USA nepodepsaly některé klíčové mezinárodní úmluvy týkající se práv žen, tento krok může být vnímán jako odchod od obecně přijímaných mezinárodních lidskoprávních principů.

¹²³ Princip neretrogrese v mezinárodním právu lidských práv se týká povinnosti států nezpětně omezovat úroveň ochrany již uznávaných lidských práv.

¹²⁴ SULLIVAN, Meredith. Does Dobbs Put the United States in Violation of its International Human Rights Obligations? *Berkeley Journal of International Law* [online], 2023 [cit. 10. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.berkeleyjournalofinternationallaw.com/post/does-dobbs-put-the-united-states-in-violation-of-its-international-human-rights-obligations>.

5. Potratová turistika a její aktuální problémy

Potratová turistika reprezentuje fenomén, kdy ženy vyhledávají umělé přerušování těhotenství v zemích, kde je tento zákrok legální, vzhledem k omezené dostupnosti nebo přísným restrikcím v jejich domovských zemích.¹²⁵ Mezi nejčastější příčiny nárůstu potratové turistiky můžeme řadit především legislativní omezení, kdy striktní zákony nebo úplný zákaz potratů ve vlastní zemi jsou primární příčinou, která nutí ženy hledat alternativní možnosti v zemích, kde jsou tato práva chráněna. Další příčinou mohou být sociální stigmata spojené s potratem, které vede ženy k hledání služeb v jiných zemích, kde se cítí bezpečněji a méně vystaveny soudům ze strany společnosti. Také obavy o bezpečnost nebo kvalitu služeb může motivovat ženy k cestě do zemí s vyššími standardy péče.

Mezinárodní disparita v právních přístupech k umělému přerušování těhotenství podněcuje situace, kdy ženy vyhledávají tzv. "potratovou turistiku" za účelem získání bezpečných a legálních potratových služeb. To vede k etickým rozporům a právním otázkám ohledně práva žen cestovat za účelem získání služeb, které nejsou dostupné v jejich domovských zemích. Co se týče právních aspektů, jedná se především o již zmíněnou legislativní rozdílnost a také právní nejistotu, kdy ženy, které cestují za potratem, mohou čelit této nejistotě jak ve své domovské zemi, tak v zemi, kam cestují. Může existovat riziko právních postihů po návratu domů, pokud jejich domovská země potraty trestá. Z etického pohledu potratová turistika zdůrazňuje problémy přístupnosti a spravedlnosti ve zdravotní péči, sociální nerovnost hraje klíčovou roli, kde chudší vrstvy obyvatelstva mohou být limitovány v přístupu k potratovým službám z důvodu finančních nebo geografických překážek.¹²⁶ Potratová turistika není většinou žádným způsobem v rozporu s právem dané země, vyžaduje ale vynaložení poměrně vysokých finančních prostředků.

Některé země, jako je Nizozemsko, Velká Británie a Španělsko, jsou známé svým přístupem k potratům a staly se destinacemi pro ženy z ostatních částí Evropy, kde jsou potraty více omezené, jako byla Irsko (před referendem v roce 2018, které legalizovalo potraty) a Polsko.¹²⁷

¹²⁵ ŠÍMEK, Jiří. *Lékařská etika*. Praha: Grada Publishing, 2015, s. 112.

¹²⁶ STAROSTOVÁ, Marie. *Amerikanista: Ženy z Floridy a okolních států si cestu k potratům najdou. Problém to bude u nejchudších* [online]. irozhlas.cz, 14. dubna 2023 [cit. 1. února 2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/florida-potrat-usa-zakaz_2304141915_mst.

¹²⁷ GRIM, Jakub. *Některé země přístup k potratům zpřísňují, jiné uvolňují. Velký přehled evropské interrupční politiky* [online]. irozhlas.cz, 9. července 2022 [cit. 13. března 2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/potraty-evropa-interrupce-polsko-italie-chorvatsko-cesko_2207090500_jgr.

Potratová turistika v ČR a v jiných zemích EU je ovlivněna několika právními předpisy, mezi které patří místní zákony o umělém přerušení těhotenství a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči. Tyto předpisy umožňují pacientům z členských států EU využívat zdravotní služby v jiném státě EU, což zahrnuje i služby související s potraty.

Legalita poskytování interrupcí cizinkám z EU v ČR je odůvodněna českým zákonem z roku 1986 a směrnicemi EU. Změny v právním systému, zejména vstup ČR do EU, vyžadují nové posouzení zákona, který původně zakazoval interrupce pro cizinky se na území zdržují pouze přechodně.¹²⁸ Z evropského právního hlediska je zřejmé, že poskytování potratů cizinkám z EU je legální. Tento závěr podporuje Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU, která zdůrazňuje zákaz diskriminace pacientů na základě státní příslušnosti, a rozhodnutí Soudního dvora EU, který ve svém judikátu z roku 1991 v případě C-159/90 uvádí, že poskytování interrupcí spadá pod volný pohyb služeb v rámci EU. Z toho vyplývá, že je legální provádět interrupce ženám z jakéhokoli státu EU za stejných podmínek jako českým ženám.¹²⁹ Veřejný ochránce práv ve svém doporučení uvádí, že: „ze zákona o umělém přerušení těhotenství a jeho prováděcí vyhlášky, jakož i z příslušných pravidel práva Evropské unie plyne, že interrupci je možné legálně v Česku provést jak cizinkám, které jsou občankami Evropské unie bez ohledu na to, jestli jsou zde usazené (tedy je nerozhodné, zda mají trvalý či přechodný pobyt, popřípadě jsou v Česku jen krátkodobě), tak občankám třetích států, mají-li v Česku nějaké pobytové oprávnění.“¹³⁰ Toto stanovisko vzniklo v kontextu rozhodnutí polského ústavního soudu, které ztížilo přístup k interrupcím v Polsku, a pandemických restrikcí, které zdražily cestování za interrupcí do ostatních států.

Situace potratové turistiky v USA byla před zrušením *Roe v. Wade* značně odlišná od současného stavu. Rozhodnutí zaručovalo ústavní právo na potrat, čímž byl přístup k potratům standardizován napříč celými Spojenými státy. Ačkoli existovaly rozdíly v přístupu k potratům mezi jednotlivými státy, žádný stát nemohl úplně zakázat potraty před viabilitou plodu (obvykle definovanou jako 24. týden těhotenství). To vedlo k relativně konzistentnímu přístupu k potratům v celé zemi, přestože se státy lišily v regulacích, jako jsou čekací doby nebo

¹²⁸ Kancelář ombudsmana pro zdraví. *Porušujeme unijní právo a dopouštíme se diskriminace tím, že odmítáme členkám jiných států EU interrupce?* [online]. [pravniprostor.cz](https://www.pravniprostor.cz), 22. července 2015 [cit. 14. března 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/porusujeme-unijni-pravo-a-dopoustime-se-diskriminace-tim-ze-odmitame-clenkam-jinych-statu-eu-interrupce>.

¹²⁹ BERNARDOVÁ, Aneta. *Potraty občanek EU jsou v Česku legální. Ví to Senát?* [online]. [pravniprostor.cz](https://www.pravniprostor.cz), 22. dubna 2021 [cit. 14. března 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/potraty-obcanek-eu-jsou-v-cesku-legalni-vi-senat>.

¹³⁰ Veřejný ochránce práv. *Doporučení (diskriminace) - § 21b* [online]. 21. července 2021 [cit. 13. března 2024]. Dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9516>.

požadavky na poradenství.¹³¹ Například stát Texas již v roce 2021 zavedl zákon zvaný „Heartbeat Act“, který zakazoval potraty již od šestého týdne těhotenství, což je často dříve, než mnoho žen zjistí, že jsou těhotné. Po zrušení rozhodnutí se situace drasticky změnila.¹³² Několik států, které měly takzvané "trigger laws"¹³³ připravené k aktivaci po zrušení Roe, okamžitě zakázalo nebo výrazně omezilo přístup k potratům. To vedlo k výraznému nárůstu potratové turistiky, kdy jednotlivci z těchto států cestují do jiných států, kde jsou potraty legální a dostupné.¹³⁴ V první polovině roku 2023 téměř každý pátý pacient cestoval do jiného státu pro potratovou péči, což je zdvojnásobení oproti roku 2020. Tento nárůst byl zaznamenán hlavně v státech sousedících s těmi, kde byl potrat úplně zakázán. Státy jako Illinois, Nové Mexiko a Colorado zažily velké nárůsty pacientů cestujících z jiných států.¹³⁵ Restrikce potratových zákonů zaznamenaly brzo první případy, které jsou jen těžko pochopitelné a bylo nutné využít právě potratové turistiky. Jedním z nich je příběh teprve desetileté holčičky z Ohia, která otěhotněla v důsledku znásilnění. Po zrušení rozhodnutí začal v Ohio okamžitě platit velmi striktní antipotratový zákon, který zakazoval interrupce po šestém týdnu těhotenství. Dívka však v době příchodu na potratovou kliniku byla těhotná již šest týdnů a tři dny, a proto jí nebylo umožněno těhotenství ukončit, a to ani v takovémto případě. Kvůli potratu musela vycestovat do vedlejšího státu Indiana, kde jí byla poskytnuta potřebná péče, jelikož v tomto státě nebyly potratové zákony takto striktně upraveny.¹³⁶

Zlepšení přístupu a edukace o reprodukčních právech jsou klíčovými faktory v reakci na tuto problematiku. Některé země mohou reagovat na tuto situaci prostřednictvím zlepšení

¹³¹ High Toll: US Abortion Bans Leave Nearly One in Five Patients Now Traveling Out-of-State for Abortion Care. In: Guttmacher.org [online]. GUTTMACHER INSTITUTE, 2023 [cit. 16. března 2024]. Dostupné z: <https://www.guttmacher.org/2023/12/high-toll-us-abortion-bans-nearly-one-five-patients-now-traveling-out-state-abortion-care>.

¹³² NOVOTNÁ, Barbora, JUNA, Petr. *Léta vězení i ochrana zákonem. Jak se liší právo na potrat v USA i ve světě* [online]. seznamzpravy.cz, 30. června 2022 [cit. 16. března 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-leta-vezeni-i-ochrana-zakonem-jak-se-ve-svete-lisi-pravo-na-potrat-207853>.

¹³³ "Spouštěcí zákony" jsou zákony, které jsou přijaty zákonodárným orgánem, ale vstoupí v platnost až poté, co se stane určitá věc. Tato konkrétní událost "spustí" zákon, který se stane vymahatelným. Spouštěcí zákony jsou často přijímány proto, aby zákon mohl vstoupit v platnost co nejdříve, jakmile to podmínky dovolí.

¹³⁴ Colorado Public Radio. 2023. Abortion numbers rise sharply in Colorado, driven by out-of-state patients [online]. [cit. 16. března 2024]. Dostupné z: <https://www.cpr.org/2023/09/11/abortion-numbers-rise-sharply-in-colorado-driven-by-out-of-state-patients/>.

¹³⁵ High Toll: US Abortion Bans Leave Nearly One in Five Patients Now Traveling Out-of-State for Abortion Care. In: Guttmacher.org [online]. GUTTMACHER INSTITUTE, 2023 [cit. 16. března 2024]. Dostupné z: <https://www.guttmacher.org/2023/12/high-toll-us-abortion-bans-nearly-one-five-patients-now-traveling-out-state-abortion-care>.

¹³⁶ *V deseti letech ji znásilnili. Doma v Ohio na potrat nemůže, kvůli třem dnům* [online]. idnes.cz, 3. července 2022 [cit. 16. března 2024]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/usa-ohio-desetileta-divka-znasilneni-potrat-zakaz-indiana-nejvyssi-soud.A220703_123038_zahranicni_kha.

dostupnosti a přístupu k legálním potratovým službám a poskytnutím edukace o reprodukčních právech, což by mohlo mít pozitivní dopady na sociální i právní roviny této otázky.

Celkově lze konstatovat, že potratová turistika reflektuje komplexní interakci mezi právními, etickými a sociálními faktory. Její zkoumání je nezbytné nejen z právní perspektivy, ale i s ohledem na sociální rovnost a respektování reprodukčních práv žen.

Zatímco potratová turistika sama o sobě není v mezinárodním právu nezákonná, její existence poukazuje na problémy v domovských zemích týkající se dostupnosti a legalizace potratů. Pokud jsou ženy nuceny cestovat do zahraničí pro potraty z důvodu nedostupnosti služeb ve své zemi, může to naznačovat selhání státu zajistit toto základní právo.

6. Závěr

Cílem mé práce bylo přinést aktuální pohled na téma umělého přerušeni těhotenství v kontextu lidských práv. Rozebrat a posoudit toto téma především z pohledu ESLP, ale i dalších mezinárodních institucí.

ESLP nezaujímá jednoznačný postoj pro nebo proti umělému přerušeni těhotenství. Místo toho posuzuje, zda legislativa a praxe členských států Rady Evropy v oblasti potratů respektují práva zaručená EÚLP, zejména právo na soukromí a právo na život. ESLP uznává určitý prostor pro manévrování států při regulaci potratů, ale zdůrazňuje, že jakékoli omezení musí být v souladu s potřebou ochrany zdraví žen a jejich práv. ESLP v minulosti rozhodl, že určité restriktivní přístupy států k potratům mohou být v souladu s EÚLP, pokud nevedou k nepřiměřeným následkům pro ženu. V případě regulace potratů ESLP používá princip volného uvážení k posouzení, zda jsou omezení zavedená státy přiměřená. Soud posuzuje, zda jsou zákony států, které omezují přístup k potratům, v souladu s úmluvou, zda jsou nezbytné pro ochranu zdraví, morálky nebo práv druhých a zda nepřekračují hranice toho, co je považováno za přijatelné v Evropě. Při hodnocení, zda bylo volné uvážení správně uplatněno zvažuje řadu faktorů, včetně toho, zda je zásah založen na přijatelných důvodech a zda existují alternativní řešení, která by mohla dosáhnout stejných cílů s menšími omezeními lidských práv. Na základě předchozích rozhodnutí ESLP a současných trendů v oblasti lidských práv lze předpokládat, že ESLP bude nadále klást velký důraz na ochranu individuálních práv, včetně práva na soukromí a tělesnou autonomii.

Výbor pro lidská práva, který kontroluje dodržování MPOPP, v obecných komentářích a rozhodnutích o jednotlivých stížnostech uznává právo žen na přístup k bezpečnému a legálnímu potratu jako součást práv na život, na ochranu před krutým, nelidským nebo ponižujícím zacházením a práv na soukromí. Výbor zdůrazňuje, že omezení přístupu k potratům by neměla vystavovat ženy riziku vážného ohrožení jejich života nebo zdraví a měla by respektovat jejich právo na důstojnost a autonomii. Ve svém komentáři zdůrazňuje, že státy nemají povinnost zahrnout nenarozený život do definice práva na život v rámci MPOPP a poukazuje na to, že státy by neměly potraty kriminalizovat a měly by zajistit bezpečný přístup k potratovým službám tam, kde je zdraví nebo život těhotné ženy ohrožen, nebo kde by donošení těhotenství mělo pro ženu za následek významnou bolest nebo utrpení, například v případech, kdy je těhotenství výsledkem znásilnění nebo incestu.

Postoj Nejvyššího soudu USA k potratům byl v minulosti definován historickým rozhodnutím ve věci *Roe v. Wade* (1973), které legalizovalo potraty ve Spojených státech do doby, kdy je plod životaschopný mimo dělohu, obvykle považovaný za 24. týden těhotenství. Toto rozhodnutí však bylo v červnu 2022 zrušeno rozhodnutím ve věci *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*, čímž byla pravomoc regulovat potraty vrácena jednotlivým státům. Toto rozhodnutí vyvolalo výrazné změny v přístupu k potratům napříč USA, kde některé státy zavedly přísnější omezení nebo úplné zákazy. EÚLP není sice závazná pro USA, jelikož nejsou jejím signatářem a nejsou členem Rady Evropy. Pro USA je však závazný MPOPP, který je jedním z hlavních mezinárodních nástrojů pro ochranu lidských práv a na který dohlíží Výbor OSN pro lidská práva. Tento pakt je součástí mezinárodního práva a USA jej ratifikovaly, což znamená, že se zavázaly respektovat a chránit občanská a politická práva definovaná v paktu. MPOPP zaručuje právo na nejvyšší možný standard zdravotní péče. Omezení přístupu k bezpečným a legálním potratům může ženy vystavit riziku nebezpečných nelegálních zákroků, což představuje porušení jejich práva na zdraví. Ženy ze socioekonomicky znevýhodněných skupin jsou často nejvíce zasaženy omezeními potratů, protože mají omezený přístup k alternativním možnostem zdravotní péče. Tento nepoměr může zvýšit nerovnost a diskriminaci na základě pohlaví, socioekonomického postavení a dalších faktorů. Podle lidskoprávních standardů, jak je definují mezinárodní úmluvy a dohody, je právo na potrat považováno za zásadní součást práva na zdraví, soukromí a nediskriminaci. Mnohé mezinárodní orgány vyjádřily obavy, že omezení přístupu k potratům může vést k porušení těchto práv. Vzhledem k těmto vývojem a změnám v americkém právním rámci se může stát, že USA se budou nadále potýkat s mezinárodní kritikou za nesoulad svých zákonů s mezinárodními lidskoprávními standardy

Tyto rozdílné přístupy odrážejí složitost právních, etických a společenských otázek spojených s regulací umělého přerušování těhotenství. Každá z těchto institucí přistupuje k otázce z jiného právního a kulturního východiska, což vede k různorodým interpretacím a aplikacím práv týkajících se potratů. Obecně lze však říct, že na základě dostupných informací mezinárodní instituce podporují ochranu práv žen na zdraví a na rozhodování o vlastním těle. Tyto orgány kladou důraz na zajištění bezpečného a legálního přístupu k potratovým procedurám a upozorňují na potenciální rizika, která mohou ženy čelit v důsledku nebezpečných potratů.

V České republice i většině evropských zemí je přístup k umělému přerušování těhotenství regulován tak, aby byl v souladu s mezinárodními lidskoprávními standardy a evropskými právními normami. Celkově v Evropě existuje trend směřující k uznání a ochraně

reprodukčních práv žen, přičemž se kladou důrazy na dostupnost a kvalitu zdravotnické péče v této oblasti. Nicméně, rozdíly v národních zákonech ukazují na různé kulturní a politické přístupy k otázce potratů.

Otázka umělého přerušování těhotenství vyžaduje koordinovaný mezinárodní přístup pro zajištění konzistentní ochrany základních lidských práv napříč různými právními a kulturními systémy. Mezinárodní spolupráce a harmonizace právních norem jsou klíčové pro vytvoření společných směrnic. Vytvoření mezinárodních dohod a směrnic by zajistilo, že všechny země mohou poskytovat adekvátní ochranu jednotlivcům, kteří se rozhodují pro umělé přerušování těhotenství, a to bez ohledu na rozdíly v národních právních a etických normách. Směrnice by mohly stanovit alespoň minimální standardy pro přístup k umělému přerušování těhotenství. Toto by vedlo k větší konzistenci ve zdravotní péči a v přístupu k reprodukčním službám, což je zvláště důležité v regionech, kde jsou tyto služby omezené nebo předmětem společenských tabu. Harmonizace právních norem by také podpořila mezinárodní dialog a sdílení osvědčených postupů, což by mohlo být přínosem pro ženy po celém světě.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- BAHOUNEK, Jiří a kol. *Čtyři pohledy na interrupci*. Ostrava: Key Publishing, 2007, 105 s.
- DUBOVÁ, Olga, ZIKÁN, Michal. *Gynekologie a porodnictví: praktické repetitorium*. 2. vydání. Praha: Maxdorf, 2022, 869 s.
- CASEY-MASLEN, Stuart, HEYNS, Christof. *The Right to Life under International Law: An Interpretative Manual*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021, 960 s.
- ČERNÝ, Milan, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní úprava umělého přerušeni těhotenství*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 552 s.
- KONŮPKA, Petr a kol. *Evropská úmluva o lidských právech – praktický průvodce*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2022, 235 s.
- LEACH, Philip. *Taking a case to the European Court of Human Rights*. 3rd ed. Autor úvodu Nicolas BRATZA. Oxford: Oxford University Press, 2011, 619 s.
- MALÍŘ, Jan, DOLEŽAL, Tomáš. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, 209 s.
- MOORE, Keith L. *Zrození člověka: embryologie s klinickým zaměřením*. 1. vydání. Přeložil Richard JELÍNEK. Praha: ISV, 2002, 564 s.
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda, II díl, část 2., Ústavní právo české republiky*. Praha: Linde, 2004, 1160 s.
- SADLER, Thomas W. *Langmanova lékařská embryologie*. Překlad 14. vydání. Praha: Grada Publishing, 2023, 480 s.
- ŠÍMEK, Jiří. *Lékařská etika*. Praha: Grada Publishing, 2015, 224 s.
- ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Lidskoprávní mechanismy na úrovni EU a otázky související*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 316 s.
- VARVAŘOVSKÝ, Pavel. *Základy práva. O právu, státě a moci*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 400 s.
- VOKURKA, Martin a kol. *Velký lékařský slovník*, 10. vydání. Praha: Maxdorf, 2015, 1113 s.
- ZIEGLER, Mary. *Abortion and the law in America: Roe v. Wade to the present*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020, 311 s.

Komentáře

KÜHN, Zdeněk a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, 1664 s.

KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, 1687 s.

Odborné články

BERER, Marge. Challenging the US Supreme Court's Majority Ruling on Roe v. Wade at the International Human Rights Level. *Health Hum Rights* [online], 2023, roč. 25, č. 1, s. 195-206 [cit. 13. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10309145/#r31>.

COSENTINO, Chiara. Safe and Legal Abortion: An Emerging Human Right? The Long-lasting Dispute with State Sovereignty in ECHR Jurisprudence. *Human Rights Law Review* [online], 2015, roč. 15, č. 3, s. 569–589 [cit. 12. dubna 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngv013>.

JOSEPH, Sarah. Extending the Right to Life Under the International Covenant on Civil and Political Rights: General Comment 36. *Human Rights Law Review* [online], 2019, roč. 19, č. 2, s. 347–368 [cit. 14. března 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngz003>.

KAPELAŇSKA-PREGOWSKA, Julia, The Scales of the European Court of Human Rights: Abortion Restriction in Poland, the European Consensus, and the State's Margin of Appreciation. *Health Hum Rights* [online], 2021, roč. 23, č. 2, s. 213-224 [cit. 12. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8694290/>.

KAUFMAN, R., BROWN, R., MARTÍNEZ CORAL, C., JACOB, J., ONYANGO, M., THOMASEN, K. Global impacts of Dobbs v. Jackson Women's Health Organization and abortion regression in the United States. *Sex Reprod Health Matters* [online], 2022, roč. 30, č. 1:2135574 [cit. 12. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9673802/>.

KOS, Ula Aleksandra. Signalling in European Rule of Law Cases: Hungary and Poland as Case Studies. *Human Rights Law Review* [online], 2023, roč. 23, č. 4, s. 13-14. [cit. 14. dubna 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngad035>.

KŘÍŽ, Jakub. Struktura práva na potrat. Úvahy ve světle judikatury Nejvyššího soudu USA. *Právník*, 2022, roč. 160, č. 9, s. 729-744.

MONTEZ, Paulina. Women's Rights Are Human Rights: CEDAW's Limits and Opportunities. *Berkeley Journal of International Law* [online], 2021 [cit. 28. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.berkeleyjournalofinternationallaw.com/post/women-s-rights-are-human-rights-cedaw-s-limits-and-opportunities>.

SULLIVAN, Meredith. Does Dobbs Put the United States in Violation of its International Human Rights Obligations? *Berkeley Journal of International Law* [online], 2023 [cit. 10.

dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.berkeleyjournalofinternationallaw.com/post/does-dobbs-put-the-united-states-in-violation-of-its-international-human-rights-obligations>.

ŠIROKÁ, Lucie, POVOLNÁ, Michaela. Právo rodičí ženy odmítnout péči versus právo dítěte na život a zdraví ve světle judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence*, 2017, č. 5, str. 19–22.

TAKATA, Hinako. Reconstructing the Roles of Human Rights Treaty Organs under the ‘Two-Tiered Bounded Deliberative Democracy’. *Human Rights Law Review* [online], 2022, roč. 22, č. 2 [cit. 12. dubna 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngac002>.

VALC, Jakub. Právní úprava interrupcí v Polsku a (ne) možnost jejího obcházení cestou potratové turistiky. *Právník*, 2022, roč. 161, č. 8, s. 729-752.

ZUREICK, Alyson. (En)gendering suffering: Denial of abortion as a form of cruel, inhuman, or degrading treatment. *Fordham International Law Journal*, 2015, č. 38, str. 99–140.

Právní předpisy

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ČNR č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

Rozsudek ESLP z roku 1994, *Reeve proti Spojenému království*.

Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 8. července 2004, *Vo proti Francii*, č. 53924/00.

Rozsudek ESLP ze dne 20. března 2007, *Tysiāc proti Polsku*, č. 5410/03.

Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. prosince 2010, *A, B a C proti Irsku*, č. 25579/05.

Rozsudek ESLP ze dne 26. května 2011, *R. R. proti Polsku*, č. 27617/04.

Rozsudek ESLP ze dne 14. prosince 2023, *M. L. proti Polsku*, č. 40119/21.

Rozsudek ESLP ze dne 18. října 2022, *B. B. proti Polsku*, č. 67171/17.

Rozhodnutí Výboru pro lidská práva ze dne 24. října 2005, *Karen Noelia Llantoy Huamán proti Peru*, CCPR/C/85/D/1153/2003.

Rozhodnutí Výboru pro lidská práva ze dne 31. března 2016, *Amanda Jane Mellet v. Ireland*, CCPR/C/116/D/2324/2013.

Rozhodnutí Výboru pro lidská práva ze dne 17. dubna 2017, *Siobhán Whelan v. Ireland*, CCPR/C/119/D/2425/2014.

Rozsudek Nejvyššího soudu USA ze dne 22. června 1992, *Planned Parenthood of Southeastern Pennsylvania v. Casey*, 505 U.S. 833.

Rozsudek Nejvyššího soudu USA ze dne 24. června 2022, *Dobbs v. Jackson women's health organization*, No. 19–1392.

Internetové zdroje

Advokátní deník. *ESLP: Polsko porušilo práva ženy, která nemohla na umělé přerušování těhotenství* [online]. advokatnidenik.cz, 15. prosince 2023 [cit. 29. ledna 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/12/15/eslp-polsko-porusilo-prava-zeny-ktera-nemohla-na-umele-preruseni-tehotenstvi/>.

ANCIL, Adrian-Paul. *Sexual and Reproductive Health, Rights and Services* [online]. inclusivesecurity.org, duben 2012 [cit. 4. února 2024]. Dostupné z: https://www.inclusivesecurity.org/wp-content/uploads/2012/04/47_sexual_reproductive.pdf.

After Roe Fell: Abortion Laws by State. In: *Reproductiverights.org* [online]. Center for Reproductive Rights, 2022 [cit. 28. února 2024]. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/maps/abortion-laws-by-state/>.

BERNARDOVÁ, Aneta. *Potraty občanek EU jsou v Česku legální. Ví to Senát?* [online]. pravni prostor.cz, 22. dubna 2021 [cit. 14. března 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/potraty-obcanek-eu-jsou-v-cesku-legalni-vi-senat>.

CARDAL, Roman. *Výzkum o utrpení nenarozených dětí* [online]. hnutiprozivot.cz, 28. dubna 2021 [cit. 9. února 2024]. Dostupné z: <https://hnutiprozivot.cz/clanky/2995-vyzkum-o-utrpeni-nenarozenych-deti>.

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. *Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a prostituci – duben/květen 2023*. [online]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5653/f9/ov230620.pdf.

Colorado Public Radio. 2023. *Abortion numbers rise sharply in Colorado, driven by out-of-state patients* [online]. [cit. 16. března 2024]. Dostupné z: <https://www.cpr.org/2023/09/11/abortion-numbers-rise-sharply-in-colorado-driven-by-out-of-state-patients/>.

Council of Europe commissioner for human rights. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 1. února 2024]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-healthand-rights-in-europe-issue-page/168076dead>, s. 55.

DOLEŽELOVÁ, Olivie. *USA ruší právo na potrat: Ženská děloha jako veřejný statek* [online]. flowee.cz, 13. dubna 2023 [cit. 25. února 2024]. Dostupné z: <https://www.flowee.cz/civilizace/11456-usa-rusi-pravo-na-potrat-zenska-deloha-jako-verejny-statek>.

Dobbs v. Jackson Women's Health Organization. In: Reproductiverights.org [online]. Center for Reproductive Rights, 2018 [cit. 28. února 2024]. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/case/scotus-mississippi-abortion-ban/>.

Encyclopedia Britannica. *Roe v. Wade* [online]. [cit. 17. března 2024]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Roe-v-Wade>.

European Abortion Laws: A Comparative Overview. In: Reproductiverights.org [online]. Center for Reproductive Rights, 2023 [cit. 28. ledna 2024]. Dostupné z: <https://www.reproductiverights.org/european-abortion-laws-comparative-overview/>.

European Court of Human Rights. *ESLP v 50 otázkách* [online]. France: European Court of Human Rights – Council od Europe, 2021. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/50questions_CES.

EUR-LEX. Listina základních práv Evropské unie [online]. eur-lex.evropa.eu, 14. ledna 2022 [cit. 24. února 2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legalcontent/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>.

EUR-LEX. The principle of subsidiarity [online]. eur-lex.evropa.eu, 2015 [cit. 10. dubna 2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-principle-of-subsidiarity.html>.

Evropský parlament. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. července 2022 o rozhodnutí Nejvyššího soudu USA o zrušení práv na umělé přerušování těhotenství ve Spojených státech a nutnosti zaručit práva na umělé přerušování těhotenství a zdraví žen v EU (2022/2742(RSP)). [online]. [cit. 13. března 2024]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0302_CS.html.

GRIM, Jakub. *Některé země přístup k potratům zpřísňují, jiné uvolňují. Velký přehled evropské interrupční politiky* [online]. irozhlas.cz, 9. července 2022 [cit. 13. března 2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/potraty-evropa-interrupce-polsko-italie-chorvatsko-cesko_2207090500_jgr.

HAMPLOVÁ, Ludmila. *Bezpečné interrupce patří mezi základní zdravotní péči. Jejich kriminalizace ohrožuje zdraví i životy žen* [online]. zdravotnickydenik.cz, 8. května 2022 [cit. 11. března 2024]. Dostupné z: <https://www.zdravotnickydenik.cz/2022/05/bezpecne-interrupce-patri-mezí-zakladni-zdravotni-peci-jejich-kriminalizace-ohrozuje-zdravi-i-zivoty-zen/>.

High Toll: US Abortion Bans Leave Nearly One in Five Patients Now Traveling Out-of-State for Abortion Care. In: Guttmacher.org [online]. GUTTMACHER INSTITUTE, 2023 [cit. 16. března 2024]. Dostupné z: <https://www.guttmacher.org/2023/12/high-toll-us-abortion-bans-nearly-one-five-patients-now-traveling-out-state-abortion-care>.

HRONOVÁ, Eliška. *Kontroverzní rozsudek polského ústavního soudu: faktický zákaz interrupcí* [online]. centrumlidskaprava.cz, 2. února 2021 [cit. 10. února 2024]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/kontroverzni-rozsudek-polskeho-ustavniho-soudu-fakticky-zakaz-interrupci>.

Irish family planning association. *Abortion in Ireland: Legal Timeline* [online]. [cit. 17. března 2024]. Dostupné z: <https://www.ifpa.ie/advocacy/abortion-in-ireland-legal-timeline/>.

Kancelář ombudsmana pro zdraví. *Porušujeme unijní právo a dopouštíme se diskriminace tím, že odmítáme členkám jiných států EU interrupce?* [online]. *pravni prostor.cz*, 22. července 2015 [cit. 14. března 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/porusujeme-unijni-pravo-a-dopoustime-se-diskriminace-tim-ze-odmitame-clenkam-jinych-statu-eu-interrupce>.

KOPA, Martin. *Letní proměna Evropské úmluvy o lidských právech* [online]. *centrum lidska prava.cz*, 8. září 2021 [cit. 10. března 2024]. Dostupné z: <https://www.centrum lidska prava.cz/letni-promena-evropske-umluvy-o-lidskych-pravech>.

KUČEROVÁ, Michaela. *Osud reprodukčních práv žen v rukou soudců Nejvyššího soudu: Konec potratů v USA?* [online]. *centrum lidska prava.cz*, 29. červenec 2022 [cit. 26. února 2024]. Dostupné z: <https://www.centrum lidska prava.cz/osud-reprodukcnich-prav-zen-v-rukou-soudcu-nejvyssiho-soudu-konec-potratu-v-usa>.

MARTINOVSKÝ, Marek. *Po desítkách let čeká Irsko zásadní změna. Potraty budou legální* [online]. *seznamzpravy.cz*, 26. května 2018 [cit. 29. února 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/po-desitkach-let-ceka-irsko-zasadni-zmena-potraty-budou-legalni-47955>.

MOLNÁROVÁ, Gabriela. *Umělé přerušování těhotenství a jeho úprava v českém právním řádu* [online]. *epravo.cz*, 10. května 2001 [cit. 9. února 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/umele-preruseni-tehotenstvi-a-jeho-uprava-v-ceskem-pravnim-radu-7062.html?mail>.

NOVOTNÁ, Barbora, JUNA, Petr. *Léta vězení i ochrana zákonem. Jak se liší právo na potrat v USA i ve světě* [online]. *seznamzpravy.cz*, 30. června 2022 [cit. 16. března 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-leta-vezeni-i-ochrana-zakonem-jak-se-ve-svete-lisi-pravo-na-potrat-207853>.

PETRÁŠOVÁ, Lenka. *Potratová pilulka dostala zelenou, v lékárnách bude až na podzim* [online]. *IDnes.cz*, 26. června 2013 [cit. 26. dubna 2024]. Dostupné z: www.idnes.cz/zpravy/domaci/ceskozaregistrovalopotratovou-pilulku.A130625_202449_domaci_brm.

Potratová pilulka – farmakologická interrupce [online]. *interupce.info*, 2024 [cit. 29. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.interupce.info/potratova-pilulka>.

Polsko zákazem interrupcí porušilo práva ženy. Plod měl Downův syndrom, na potrat odjela žena do ciziny [online]. *irozhlas.cz*, 14. prosince 2023 [cit. 29. ledna 2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/polsko-poruseni-prava-zeny-na-potrat-potrany-downuv-syndrom-zpravy_2312141849_kth.

STAROSTOVÁ, Marie. *Amerikanista: Ženy z Floridy a okolních států si cestu k potratům najdou. Problém to bude u nejchudších* [online]. *irozhlas.cz*, 14. dubna 2023 [cit. 1. února 2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/florida-potrat-usa-zakaz_2304141915_mst.

STEIN, Ditta. *Francie má v ústavě jako první na světě právo na potrat, nechce skončit jako USA* [online]. IDnes.cz, 4. března 2024 [cit. 6. března 2024]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/francie-potrat-ustava-interruptce-pravo-usa.A240304_192528_zahranicni_dtt.

United nations. Introduction to the Human Rights Committee [online]. [cit. 10. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr/introduction-committee>.

United nations. Rules of Procedure and Working Methods [online]. 2023. [cit. 10. dubna 2024]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/rules-procedure-working-methods>.

United nations human rights committee. General Comment No. 36 on the right to life in Article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) [online]. 2018 [cit. 14. března 2024]. Dostupné z: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsrdB0H115979OVGGb%2BWPAXhNI9e0rX3cJImWwe%2FGBLmVrGmT01On6KBQgqmxPNIjrLLdefuuQjjN19BgOr%2FS93rKPWbCbgoJ4dRgDoh%2FXgwn>.

United nations committee on economic, social and cultural rights. General comment No. 22 (2016) on the right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) [online]. 2016 [cit. 14. března 2024]. Dostupné z: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdImnsJZZVQfQejF41Tob4CvIjeTiAP6sGFQktiae1vlbbOAekmaOwDOWsUe7N8TLM%2BP3HJPzxjHySkUoHMavD%2Fpyfcp3YlZg>.

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. Potraty 2021 – zdravotnická statistika [online]. Praha: ÚZIS, 2022. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/res/f/008422/potraty2021.pdf>.

Verejný ochránce práv. Doporučení (diskriminace) - § 21b [online]. 21. července 2021 [cit. 13. března 2024]. Dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9516>.

Základní fakta o potratech, které by měl znát každý [online]. amnesty.cz, 5 července 2023 [cit. 29. ledna 2024]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/5456/zakladni-fakta-o-potratech-ktere-by-mel-znat-kazdy>.

ZABROCKA, Magdalena. *The ML v. Poland 'landmark' judgment on reproductive rights and the ENNHRI third-party intervention: How 'landmark' is it in reality?* [online]. Oxford: Oxford Human Rights Hub, 31. ledna 2024 [cit. 29. dubna 2024]. Dostupné z: <https://ohrh.law.ox.ac.uk/the-ml-v-poland-landmark-judgment-on-reproductive-rights-and-the-ennhri-third-party-intervention-how-landmark-is-it-in-reality/>.

Ostatní

Pekingská deklarace a Akční platforma ze dne 15. září 1995.

Obecné doporučení Výboru pro odstranění diskriminace žen č. 24 (20. zasedání, 1999), (článek 12 Ženy a zdraví).

Výbor pro lidská práva. Obecná poznámka č. 20: Zákaz mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání (článek 7), 10. března 1992 (HRI/GEN/1/Rev.7, odst. 2 a 5).

Shrnutí

Hlavním předmětem této diplomové práce je rozbor pohledu mezinárodních institucí na práva žen souvisejících s umělým přerušением těhotenství. Práce se zabývá rozбором nejvýznamnějších a převážně aktuálních rozhodnutí v této oblasti. Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola se zabývá vymezením základních pojmů. Druhá kapitola obsahuje rozbor dopadů této problematiky na lidská práva a pohled mezinárodních institucí. Třetí kapitola již pojednává o významných dokumentech a analyzuje rozhodnutí Výboru pro lidská práva, samotnou Úmluvu o lidských právech a dále rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Čtvrtá kapitola se zabývá zakotvením problematiky v českém právním řádu a jejím následným globálním srovnáním. Tato kapitola také analyzuje rozhodnutí Nejvyššího soudu USA. Poslední kapitola je zaměřena na potratovou turistiku a její možné problémy.

Abstract

The main subject of this thesis is an analysis of the perspective of international institutions on women's rights related to artificial termination of pregnancy. The thesis analyses the most important and mostly recent decisions in this field. The thesis is divided into five chapters. The first chapter deals with the definition of basic concepts. The second chapter contains an analysis of the human rights implications of this issue and the view of international institutions. The third chapter already discusses the relevant documents and analyses the decisions of the Human Rights Committee, the Human Rights Convention itself and the decisions of the European Court of Human Rights. The fourth chapter deals with the anchoring of the issue in the Czech legal system and its subsequent global comparison. This chapter also analyses the decisions of the US Supreme Court. The last chapter focuses on abortion tourism and its potential problems.

Klíčová slova

umělé přerušování těhotenství, práva žen, právo na život, reprodukční práva, právo na soukromý a rodinný život, ESLP

Key words

abortion, women's rights, right to life, reproductive rights, right to private and family life, ECHR